Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ПЫЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 5 (10902) | 1979 чылдың январь 6, суббота | 1925 чылда үндезилеттингеен | Өртээ 2 көп.

ХУУСААЗЫН КЫЗЫРАР

МОСКВА. Бажың тудар № 3 комбинаттың коллективи бо чылын чурттылга бажыңнары тударының хуусаазын 250 хонук иштинде күүседирин шиитпирлээн. Оны чедип алырынга бригада аргазы-биле ажылдаары, дештилгелиг технологияны пептередири, конструкцияларны белеткээрин шак графигин барымдаалап кылыры дузалаар. Будурулге коллективи өл чүүлдерни боттарының социалистиг хүлээлгезинде айыткан. Бүш-ажылдың будурукчулуун бедидер, будурулге чорудуушкуннарын механизастаар болгаш автоматчыдар, продукция шынарын хынаарының комплекстиг системазын сайзырангайжыдар хемчеглерни социалистиг хүлээлгеде база көрген.

(СЭТА).

СЫРЫЙ КАТТЫЖЫЫШКЫННЫҢ, ЧАҢГЫС ЭПТИҢ БАЙДАЛЫНДА

Чуртта соңгулда кампаниязы СЭКП-ниң XXV съездиниң шиитпирлерин, онгу беш чылдың оналдаларын боттандырар дээн бүгү улустуң демиселиниң байдалдарында эртин турар. Чурттуң эрге-чагыргазының дээди органының депутаттарынга кандидаттар кылдыр ажылчы чоннар бир дугаарында-ла СЭКП-ниң болгаш Совет күрүвениң удуртукчуларын адаа турар. Совет кижилер ленинчи партияны долгандыр сырый каттышканын, коммунистиг туругуушкунуун чаачаа бедиктеринче баар деп боттарының шиитпирлерин көргүзүп турарлар.

Приморьеаның Находка хоорайда судно септээр заводунуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары соңгулда мурнуңуң хуралынга байырладыг хөөн киреп келген. Находканың соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы **Леонид Ильич Брежневти** болгаш кран машинизи **Татьяна Дмитриевна Трофимованы** олар чаңгыс эп-сеткилдиг адаан.

Кемерово областың Новокузнецк хоорайында «Гидроуголь» каттыжыышкынның «Юбилейная» шахтазынга болган хуралдың киржикчилери Орджоникидзе соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутаттарының кандидаттарынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы **Алексей Николаевич Косыгинни** болгаш арыглаашкынның комплекстиг-механизастаан бригадазының бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **Геннадий Николаевич Смирновту** депшидерин чаңгыс үн-биле доктааткан.

Якут АССР-ниң «Булунский» совхозунуң коллективиниң соңгулда мурнуңуң хуралы Булунскийниң соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Национаалдар Совединиң депутаттарының кандидаттарынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Константин Устинович Черненкону** болгаш ажыл-агаының ан-мец остурер черинин аныяк специализи **Людмила Гавриловна Чемезованы** депшиткен.

«Черкасхимстрой» трестиң коллективи Черкассы соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиге боттарының депутаттарының кандидаттарынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Күрүвениң аңылыг чок чер комитединиң даргазы **Юрий Владимирович Андропову** болгаш № 27 тудут-монтаж эргелелиниң комплекстиг бригадазының бригадири Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **Василий Макарович Заболотныйны** депшидерин шиитпирлээн.

Кировоград областың Александрийскийде СЭКП-ниң XXV съездиниң аттыг электромеханика заводунуң коллективи Александрийский соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадының кандидадыынга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, ССРЭ-ниң Күртүдүүнүң даргазы **Игнатий Трофимович Новиковту** депшиткен.

Черновицы областың Застава районунуң «Ленинниң чаңгыс» колхозунуң ажыл-ишчилериниң соңгулда мурнуңуң хуралы Черновицы соңгулда округундан ССРЭ-ниң Национаалдар Совединиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Украинаның Компартиязының ТК-ының бирги секретары **Владимир Васильевич Щербицкийни** болгаш колхозтуң даргазы **Иван Дмитриевич Куницкийни** адаанар.

Белоруссияның Компартиязының 50 чылы аттыг камвол-комбинадының ажыл-ишчилери Минск-Ленинск соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның секретары **Андрей Павлович Кириленкону** болгаш камвол-комбинадының эң эки артык-чыларының бирээзи **Людмила Александровна Ратынскаяны** депшидерин шиитпирлээн.

Каракалпак АССР-ниң Чапаев аттыг рис ажылдыг совхозунуң коллективи Кунград соңгулда округундан Национаалдар Совединиң депутаттарынга кандидаттар кылдыр СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, СЭКП ТК-ның чанында Партийжи контроль комитединиң даргазы **Арвид Янович Пельшеня** болгаш ажыл-агаының бригадири, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры **Уббинияз Бекпиязовту** депшиткен.

ПАРТИЯНЫҢ XVII ОБЛАСТЬ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫНЫҢ ДЕЛЕГАТТАРЫ

НИКОЛАЙ НИКОЛАЕВИЧ ШОЕВ. Ол Чадааның автотранспорт будурулгезинге 1956 чылдан бээр үзүктел чок чоннаачылап келген. Будурулгеге ажылдаан 23 чылдарында дурузунда бодунга бердинген планныг оналдаларын доктаамал ажыр күүседип, өске эш-өөрүнге үлегер-чижээн көргүзүп турар. Николай Николаевич Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи. Ол бодунуң мергежилиге дыка хөй аныктарны өөреткен. Амгы үеде ол онгу беш чылдың сөөлгү чылының бирги кварталының үлүүнге кириштир ажылдап эгелээн.

АЛЕКСАНДРА КОМБУЙЛАҢОВНА САРЫГЛАР. Чадааның хоорайның амыдырал хаңзырылга комбинадыында үеин мурнаар шалыпчыларының саны хөй. Оларның бирээзинге даараныга цегинин быжыкчызы Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутады Александра Комбуйлаңовна хаваржыр. Ооң ажылдап турар бригадазы янзы-бүрү 218 хенгерни даран турар. Эрткен чылдың сөөлгү айы—декабрьның планын бригада 102 хуу күүсеткен. Шак ол чедиишкинде А. Сарыгларның киргеен үлүг-хуузу база улуг.

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотолары.

УЛАМ ЭКИ АЖЫЛДААР

Күш-ажылчы Алдар орденниң III чергезиниң эзилекчизи коммунист Калдар-оол Күжүгеттин удуртқан бригадазы онгу беш чылдың үшкү чылында «Кызыл үлегиур тудуг» эргелелиниде бригадалар аразында социалистиг чарышка бирги черни алган.

Мурнакчы бригаданың ажыл-ишчилери эрткен чылын 340 мун рубльдин тудуг-монтаж ажылдарын декабрь 27-те чедир күүседир хүлээлгени алган, сеглээн сөзүнге зе болуп шыдаан.

Коллектив кежигүннериниң аразында ажыл шалыдан өзалдаар, чылдагаан чок ажылче үнмейн баар таварылга чок. Кижи бүрүзүнде ажылдың шынары дээш демиселде хаара тутунган. Ынчангаш бригаданың кылган ажылы шынарлыг, өлчеңнег оналдалар ажыр күүсеттинин турар.

1978 чылда бригаданың ишчилери Тыва АССР-ниң Чөнүнүң амыдырал хаңзырылга министерствозунуң амыдырал хаңзырылга будурулгелериниң комплекстиг баазазын, дөртку микрорайонда 70 ег-бүле чурттаар бажыңны, база-лында 280 орунлуг уруглар садын тударынга киришкен.

— СЭКП Төп Комитединиң ноябрь (1978 чыл) Пленумунуң шиитпирлерин, ол Пленумга СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтин чугаазында айтылышкынарны бригаданың кежигүннери таныйкан, ол чугула документилер оларны ажылыше сорук киргеен, ынчангаш наймыылаалдың тудуун хөгжүдер херекке төлептиг улуун киперя-биле эрткен чылгы темпини будулаттайн, улам эки, будурукчулуг ажылдаарын хүлээнген —деп, бригадир Калдар-оол Күрбек-ович чугаалап турар.

Амгы үеде бригаданы ишчилери автоорук техникумунуң 600 кижи чурттаар общежитиезиниң тудуунда шалыпчы ажылдап турарлар. Чаа чылдың баштайгы неделязының планын бригаданың кежигүннери ажыр күүсеткен. Ылаңгыя В. Дамбар, Б. Хомушку, А. Шишенков, В. Агбаан болгаш өскелериниңаа көргүзүүлери эки болган.

Мурнакчы бригадир К. К. Күжүгет партияның XVII область конференциязының делегадынга соңгуткан.

Х. АЛАШ СОЛ.

ЧАА ЧЫЛДЫҢ БАШТАЙГЫ НЕДЕЛЯЗЫНДА

Совет улус онгу беш чылдың дөртку чылының, 1979 чылдың эгезинде СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин, амгы беш чылдың планнарын амыдыралга боттандырар деп быжыг шиитпир-биле ажылдап эгелээннер. Оларны СЭКП ТК-ның июль болгаш ноябрь (1978 ч.) Пленумнарының шиитпирлери, аңаа эш Л. И. Брежневтиң чугаалары чаачаа күш-ажылчы чедиишкиннерже сорук киирип турар.

1979 чылдың баштайгы неделязы бистин республиканың бүгү ажылчы чоннарынга шалыпчы ажыл-иштиг хүннери болган: олар онгу беш чылдың дөртку чылының планныг даалгаларын күүседип киринкеннер. Бо чылдың сорулгалары улуг-даа: үлетпүр будурулгезинин хемчээли 7 хуу улгадыр, күрүнеге 50 мун тонна тараары, 28 мун тонна эштти, 27,5 мун тонна сүттү, 3300 тонна дүктү садар, оң-он мун дөрбелчин метр будурулге, чурттылга, культура, чырыдышкын албан чергелериниң тудугларын ажылдалга киирер.

Республиканың тудуг чергелериндеэрткен чылдың планын хуусаадан эрте күүседипкен коллективтернин саныда «Кызылчас тудугунуң» тудуг эргелели хамааржып турар. Ол коллектив чаа чылдың баштайгы неделязында Кызыл районнуң «Көк-Тей» совхозунуң күш естүрер бир бажаанны күрүне комиссиязынга дужааган. Ол дээрге амгы үениң төлевилели-биле быыдынган тудуг-дур. Аңаа хары угда чүс ажыг мун даганы азыраан, өстүрүрин төлевилээн. Күш өстүрериниң эн-не чаа дериг-херекселдерин ында эптеп турган.

1979 чылда Тыва АССР-ниң улус ажыл-агаының хөгжүдериниң Күрүне планында азып-чем түүлдерин будурериниң дыка көвүдериин көрген. Чижээ, күш эдин болгаш чуургазын ында онзалап айтып турар. Республикага күш чуургазы будурерин 1979 чылдың планында 17,5 миллион кезек чедирер деп айтыкан. Ынчангаш ону амыдыралга боттандырарынга бо чаа тудуг улуг ужур-дузалыг.

«Көк-Тей» совхозтуң күш фермазында ол чаа кажаанның бир онзагай түүлү—хол-биле кылыр ажылды дыка кызырар арганы берип турарында. Күш чуургазын сорттап, савалаары болгаш дажыглаары автоматчыттынган, күш чемин каап бээри, кажаа иштин арыглаары механизастаттынган.

Тываның будурукчу күштерин улам хөгжүдериниң дугайында СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын ёзугаар бистин республикага эрткен чылдарда эң чугула дээн 52 тудугларны кылып эгелээн. Ооң бирээзи «Көк-Тей» совхозтуң күш фермазының ол чаа кажаазы болур. Ону тударынга алды чүс мун ажыг рубльди чарыгдааны — ооң кайы хире улуг хемчээлдини көргүзүп турар.

Кажаанны тударда демир болгаш бетон кезектерни, арматураларны калбаа-биле ажыглаан. Бо ажылдарны кылырынга Г. Пивницкийниң—арматурщиктер, П. Ефремовтуң — бызанчы-бетончулар бригадалары онза шылгараан. Бо бригадалар амгы үеде февраль айның даалгазын күүседип эгелээн, социалистиг чарыштың тиилекчилери боон турар.

«Көк-Тей» совхозтуң чаа күш кажаазы—онгу беш чылда бистин республикага эң баштай ажыглалга киргеен тудуг болган.

М. ТОПЧА.

ССРЭ-ниң Өртектер талазы-биле күрүне комитединде

1979 чылдың январь 5-тен эгелээш, күрүнениң үүрмектен салар өртээн дараазында бараанныларга чиигеткенин ССРЭ-ниң Өртектер талазы-биле күрүне комитеди дыыдалы тур:

— сүүк кристаллдар-биле ажылдаар сөгүн болгаш сан-биле үе айтыр электроннуг хол шактары болгаш ооң артык кезектеринге ортумаа-биле 17 хуу,

— карманнап чоруур микрокалькуляторларга болгаш ооң артык кезектеринге ортумаа-биле 35 хуу.

ОЛАРНЫҢ АТТАРЫН ЧОН АДАП ТУР

УЛУГ-ХЕМНИҢ СОҢГУЛДА ОКРУГУ

Тыванын эң хоочун совхозтарының бирээзи—«УТКА 25 чылының» Арыг-Үзүү суурунуң Культура бажыңынга ажылчыннар, малчыннар, кадарчылар, инженер-техниктиг ажылдакчылар январының 5-те эртеңгиниң 8 шакта чыглып келген. Шуптузунуң арын-шырайында өөрүшкү илдең, тура-соруу көдүрүлчек. Кижилер аразында хөгүг чугаалажып турган. Культура бажыңының делгем залы чык долган. Ол ажыл-агаының ишчилери ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Национаалдар Совединиге депутаттың кандидадын Улуг-Хемниң № 656 соңгулда округунуң талазы-биле депшидер дээш чыглып келгеннери ол.

Совхозтуң ажылчы чоннарының соңгулда мурнуңуң хуралын Арыг-Үзүү кодээ Совединиң күүскомунуң даргазы Оюн Калланович Бутаалдай ажыктан. Ооң соонда ол СЭКП-ниң Улуг-Хем райкомунуң бирги секретары Кара-оол Андреевич Маспык-оолга илеткел кылыры-биле сөс берген.

Илеткелчи бодунуң чугаазының эгезинде бистиң чурттувуска чаа Конституцияны хүлээп алганының соонда бир дугаар болур ССРЭ-ниң Дээди Совединиге соңгулдаларның ужур-дузазын тодарганы-биле чугаалаан. Совет улус онгу беш чылдың үш чылдарының планнарын чедиишкиниг күүсеткеш, ам дөртку чылдың оналдаларын күүседиринче бедик турa-соруктуу-биле киришкен деп. К. А. Маспык-оол уламчылаан. Бүгү совет кижилер ышкаш, бистиң республиканың ажылчы чоннары беш чылдың планнарын күүседир дээш улуг көдүрүүшкүн-биле ажылдап турар.

Ооң соонда К. А. Маспык-оол Улуг-Хем районнуң болган «УТКА 25 чылы» совхозтуң эрткен ажыл-агай чылында түүнелдиринге доктааган. 1978 чылда район иштизи-биле күрүнеге сүт садарының планын 105,4 хуу күүсеткен. Бүгү-ле совхозтар сүт садар планын чедир боттандырган. Район пландап ажыр 193 тонна сүттү күрүнеге саткан. «УТКА 25 чылы» совхоз сүт садарының планын эрткен чылын 106,3 хуу, эштти садарын—102,7 хуу күүсеткен.

Ооң-биле чергелештир илеткелчи кодээниң ажыл-ишчилериниң мурнунда бо чылын салдынын турар сорулгаларга база тодаргай доктааган.

Дараазында ол совхозтуң директору Иван Павлович Гончарюк сөс алган, мынча дээн:

— Улуг-Хемниң № 656 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Национаалдар Совединиң депутадының кандидадынга мен бир дугаарында СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневти депшидер деп саналдыг мен. Ооң-биле кады бо-ла округтан бистиң чаңгыс чер чурттуувус, совхозувуттың аныяк хөй-хүзүү Татьяна Монгушевна Доржукайны база Национаалдар Совединиң депутадының кандидадынга депшидин тур мен. Татьяна Монгушевнаны шуптувус билир болгай бис. Ол 1970 чылдан бээр бистиң совхозкө хөй-хүзүлүп келгеен. Бодуң эң-не кызымак, ак сеткилдиг ажылчын кылдыр көргүскен. Ол дугайын сан-фактылар бадыткап турар. Оңгу беш чылдың эрткен үш чылының түс бүрүзүнде-ле төрүүр 100 хойта онааштыр 96 хураганы, хой сапындан 3 кг дүктү ап келген. Ол ышкаш район Совединиң база депутады. Ынчайгаш Татьяна Монгушевна Доржукай чурттуң күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга бистиң төлептиг төлөөлекчивис болур дээрзинге бүзүүр мен.

Совхозта БЛКСМ комитединиң секретары Мария Дажы санал бергеш, директорунуң саналын бүрүү-биле деткивишаан, мынча дээн:

— Татьяна Доржукай бистиң совхозтуң эң аныяк хөй-хүзүү болгай. Ол он бирги классты дооскаш, хөй-хүзүлай бергеен. Бодунуң ышак ажылынга кежээ-кызымаан. Татьяна Доржукай көргүскен. Ынчангаш Улуг-Хемниң № 656 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Национаалдар Совединиң депутадының кандидадынга Татьяна Монгушевна Доржукайны депшидер деп саналды деткивишаан, соңгулда хүнүнде коммунистерниң болгаш партия кежигүү эвестериниң блогунуң кандидаттары дээш бадылаарынче соңгукчуларны кыйгырыш тур мен.

Хуралга совхозтуң сураглыг хөй-хүзүү, Ленин орденниң эзилекчизи Монгуш Чаш-оол, ажылчын комитединиң даргазы Кызыл-оол Десижек, хөй-хүзүү Дава Эвен-оол олар база санал бергеш, Леонид Ильич Брежневтиң болгаш Татьяна Монгушевна Доржукайның кандидатураазын чаңгыс эп-сеткил-биле деткээн.

Улуг-Хемниң № 656 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Национаалдар Совединиң депутаттарының кандидаттарынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш **Леонид Ильич Брежневти** болгаш «УТКА 25 чылы» совхозтуң хөй-хүзүү **Татьяна Монгушевна Доржукайны** депшидер деп доктаалды хуралдың киржикчилери чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

* * *

«Тыва кодээ тудуг» трестиң Шагаан-Арыгда № 586 КМК-зының коллективиниң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының хуралы база январь 5-те болган. Ол хуралдың киржикчилери ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Национаалдар Совединиң депутаттарының кандидаттарынга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш **Леонид Ильич Брежневти** болгаш «УТКА 25 чылы» совхозтуң хөй-хүзүү **Татьяна Монгушевна Доржукайны** депшидер саналды бүрүү-биле деткээн болгаш ол талазы-биле доктаалды чаңгыс үн-биле хүлээп алган.

ТЫВАНЫҢ СОҢГУЛДА ОКРУГУ

Красноярскниң политехниктиг институтунуң Кызылда филиалының кол көрүүзүнга студентилер, башкылар болгаш техниктиг ажылдакчылар январь 5-те эртен 8 шакта чыглып келген. Залды толдур олурушкан. Тываның № 392 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиге депутаттың кандидадын депшидер талазы-биле коллектив кежигүннериниң хуралын институтта партия эге организациязының секретары Ф. А. Бузыкаева ажыктаан. СЭКП Кызыл хооркомунуң бирги секретары А. И. Пожидаевке сөс берген.

Декабрь 27-ден эгелеп, ССРЭ-ниң Дээди Совединиге депутаттарның кандидаттарын депшидин эгелээн деп, ол чугаалаан. 1978 ажыл-агай чылын кычалыларның чедиишкиниг доосканын тодаргай саныарны адаан ол чугаалаан. Хөй-хүзүү бүдүрүлгелерниң ажыл-ишчилери социалистиг хүлээлгелеринде киргеен кол көргүүзүглерин күүсеткен. Олар продукция бүдүрер планны 102,2 хуу, ону сайгарарын 101,4 хуу күүсеткен, улетөүр бүдүрүлгезинин хемчээлин 1977 чылдың деннеңиндек 10,2 хуу ажыргаан. Социалистиг чарыштың мурнуку олуруунда «Каа-Хем» разрезин, «Росводпром» каттыжыышкынының демир-бетон кылыглар заводу, автосептелге заводу, дааранылга фабриказы, № 2 АТБ дээш еске-даа шуптуу тээрби ажыг үлетпүр бүдүрүлге коллективтери чорун турар. Олар онгу беш чылдың үш чылының соруглаларын ССРЭ Конституциязының бир чылының бүдүүзүнде күүседипкен.

Институттуң автотранспорт факультединиң иинги курузунуң студентизи А. К. Аймаа сөс алган, Тываның № 392 соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары Григорий Чоодуевич Ширшинни депшидерин саналдаан. Ол саналды институтта БЛКСМ комитединиң секретары В. П. Бачевская, марксизм-ленинизм кафедразының эргелекчизи, теогу эртемнериниң кандидады И. У. Самбуу, тудуг факультединиң үшкү курузунуң студентизи О. И. Белоусова болган институттуң директору Д. Б. Бузуроол олар нанн-биле деткээн. Хурал ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга **Григорий Чоодуевич Ширшинни** депшидер дугайында доктаалды бир үн-биле хүлээп алган.

* * *

Эртегиниң сес шак четкелек. Барыын-Хемчик районнуң «Хемчик» совхозунуң ажылчыннары, специалистери Культура бажыңынга чыглып келген. 600 ажыг кижи олурушкан соңгулда мурнуңуң хуралын совхозта партком секретары Д. Д. Сарыглар ажыктан.

Район Совединиң күүскомунуң даргазы С. Т. Амырбит онгу беш чылдың планныг оналдаларын күүседир дээш районнуң ажыл-ишчилериниң канчаар ажылдап турарын база соңгулдаларга белеткел ажылының дугайын чугаалааш, 1979 чылдың сорулгаларынга доктааган.

«Хемчик» совхозтуң директору О. Д. Сарыглар ажыл-агаының эрткен чылын планныг оналдаларын эки күүсеткенинин дугайын демдеглевишаан:

— Чуртувустуң эрге-чагыргазының дээди органынга болур соңгулдаларга уткуштур социалистиг чарышты улам калбартыр ужурлуг бис, эштер. Тыванын № 392 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат. СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары Григорий Чоодуевич Ширшинни депшидерин саналдадым. Бо саналды деткиринче мында олуржуп турар бүгү эштерин кыйгырдым—деп чугаалаан.

Индирде РСФСР-ниң алдарлыг механизатору С. Б. Кара-Сал. Совхоз директорунуң саналын деткивишаан, ол мынча деп чугаалаан:

—ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары Григорий Чоодуевич Ширшинни депшидер деп саналды эш-өөр-биле кады түүдүгүзүүн деткии тур мен. Партия болгаш күрүнеге ажылдакчылы эш Ширшин бистиң республикавыстың экономиказын, өлүг-гыя будурукчу күштерин хөгжүдеринге төлептиг салышкынын кириштирип турарын билир бис. Соңгукчуларның чагыын күүседир, Тыва АССР-ниң экономика болган культура турузуушкунуун улам хөгжүдер дээш ооң каш дакпыр күженишкиниг ажылдаар дээрзинге бүзүрен турар бис. Соңгулдаларга белеткелдиң үезинде ажыл-ишчилер боттарынга бедиткен хүлээлгелерин ап турар болгай. Мен бо чылын 1200 гектар чымчак черни ажылдан кылырын хүлээндим.

Совхозтуң сүт-бараан фермазының бригадири О. Б. Саая, механизатор Н. С. Севдаш боттарының саналынга бо кандидатураны деткээн.

Тыванын № 392 соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадының кандидадынга **Григорий Чоодуевич Ширшинни** депшидер деп доктаалды бир эп-сеткилдиг хүлээп алган.

* * *

Тыванын № 392 соңгулда округунуң талазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиге депутаттың кандидадын депшидериниң хуралы Хову-Аксы комбинаттың даг цегинин кызыл-булуңунга болуп эрткен.

Хуралды партком секретары В. В. Жестовский ажыткаш, комбинаттың ажыл-ишчилериниң чедип ап турар чедиишкиниринге болгаш келир үеде соруглаларынга доктааган. Комбинат 1978 чылда пинти продукция бүдүрериниң планын 100,9 хуу, продукция сайгарарының планын 101,8 хуу күүсеткен. Чедип алдынган чедиишкиннерни быжыглавышаан, 1979 чылда улам күженишкиниг ажылдаан, беш чылдың пинти планын күүседиринге быжыг үндезинни тургузар ужурлуг бис деп, ол чугаалаан.

Даг цегинин ажылчыны А. П. Семыкин хуралга санал берген:

— ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП Төп Комитединиң кежигүүнүнге кандидат, партия Тыва обкомунуң бирги секретары Григорий Чоодуевич Ширшинни депшидерин саналдадым — деп чугаалаан.

СЭКП Таңды райкомунуң бирги секретары В. В. Дунаевский Г. Ч. Ширшинниң намдарын болгаш ажыл-чорудулгазын чымыганнарга таныштырган.

Депутаттың кандидадынга Г. Ч. Ширшинни депшидер деп саналды инженер В. П. Николаева, слесарь З. Г. Чаптыков, тудугжу М. В. Бадыжык боттарының саналдарынга деткээн.

Хуралдың киржикчилери ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның дежигүүнүнге кандидат, партия Тыва обкомунуң бирги секретары **Григорий Чоодуевич Ширшинни** депшидер деп доктаалды хүлээп алган.

Кызыгаар отрядының хуудa составының хуралын офицер Г. Д. Алексеев ажыктаан. Хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы Ш. Д. Кууларга сөс берген. Чурттуң болгаш республиканың бүгү ажылчы чоннары-биле бир дөмей, пайысылаа Кызылдың ажыл-ишчилериниң беш чылдың планын чедиишкиниг боттандырар дээш кызымаккай ажылдап, соңгулда кампаниязын политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрүүшкүн-биле эрттирип турарының дугайын ол чугаалаан.

Офицер Е. Е. Меркулов бодунуң саналынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутадының кандидадынга СЭКП ТК-ның кежигүүнүнге кандидат, партия Тыва обкомунуң бирги секретары Григорий Чоодуевич Ширшинни депшидерин саналдаан, ооң намдарын болгаш ажыл-чорудулгазын дайынчыларга таныштырган.

Хуралга санал берген дайынчылар Г. Ч. Ширшинниң совет дайынчылар-биле сырый харылзааны тудун турарын демдеглевишаан, чонунга болган Төрөөн чуртунга төлептиг бараан болуруун дамгыраглаан турган.

Хуралдың киржикчилери Тыванын № 392 соңгулда округундан ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Эвилел Совединиң депутадының кандидадынга **Григорий Чоодуевич Ширшинни** депшидер деп доктаалды бир эп-сеткилдиг хүлээп алган.

Тыва ... эмопуо ...

Энергия курлавырларын камнаар

КЫМДАН ХАМААРЖЫРЫЛ?

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак энергия курлавырларын камнаарынче хүн бүрүнүң кичээнгейин угландырып турар. Бистиң бүгү талазы-биле чедишкиннеривис кайы-даа хире улуг болза, камналга айтырыы чугула черни эзлеп турарын эш Л. И. Брежнев онзалап демдеглээн.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында энергия курлавырларын камнаарының талазы-биле комиссияның түүнелдерин ёзугаар алырга, эрткен чылдың он бир айларында чугле электри энергиязы безин дыка хөй арттыр чарыгдаттынган. Ылаңгыя республиканың көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелеринге ол чидириг хөй кезии онаажыл турар. Совхозтар ол-ла үениң иштинде 41.222 муң квт. шактың орнунга 56067 муң квт. шак электри энергиязын чарыгдаан. Ол болза, планның 36 хуузу азы 14.845 муң квт. шак-тыр. Никити республика түүнелин ёзугаар алырга, эрткен чылдың он бир айларының иштинде 13 млн. 521 муң квт. шак электри энергиязы арттыр чарыгдаттынган бооп турар. Үстүнде айыттынган түүнелдерден алгаш көөргө, эрткен чылын электри энергиязының чарыгдалы улуг бооп, улус ажыл-агыйынга хөй каражаны таварыштырган-дыр. Оны барымдаалааш, 1979—1980 чылдарда улус ажыл-агыйынга энергия чарыгдалын таарымчалыг ажыглаарының организас-техникиг хемчеглерин ажылдап кылып, социалистиг чарыштың кегелделерин тодарадып турар. Ында чижээ, электри энергиязының камналгазы тускайлаан лимиттиң 5 хуузундан эвээш эвес болур ужурлуг.

Энергия курлавырларын камнаарынга чаартыкчыларының саналдары улуг рольду ойнаары практикадан көзүлгеен. Ол дугайын «Тыва даг-дүгү», «Тыва кобальт» комбинаттарын болгаш өске-даа чамдык бүдүрүлге черлериниң дүржулгазыдан көрүп болур. Чижээ, «Тыва даг-дүгү» комбинаттың энергия негизиниң ажылдакчылары он бир айлар иштинде бодунуң хереглелиннге барык 400 муң квт. шак электри энергиязын камнап алган. Бомбинат ниитизи-биле эрткен чылда 1850 гкал. чылыг энергиязын, 250 муң квт. шак электри энергиязын камнап алган болгаш бир тонна белен продукцияны бүдүрүп үндүрүннге электри энергиязының чарыгдалын 1977 чылда турганынга үдур 0,86 хуу эвээжеткен. Ол-ла үениң дүргүзүнде 385 тонна хөмүрдашты камнап алган.

Оон-биле кады «Тыва даг-дүгү» комбинат ол продукцияны бүдүрүп үндүреннин планын күүсеттээнинин ужурунда он бир айлар иштинде 16,3 млн. квт. шак энергияны арттыр чарыгдаар ужурга таварышкан. Оон чылдаганы чүл?

«Тыва даг-дүгү» комбинат Тыванын электри четкилериниң Ак-Довураква хуваалда пунктузунан куду шынарлыг токту ап турар. Электри чегилериниң болгаш «Красноярэнергонуң» энергия талазыбиле район эргелелиниң-даа удуртукчуларындан чангыс эвес удаа айтырыгны тургузуп, энергияның шынарын экижидер хемчеглерни алырын дилеп келген бис. Ынчалза-даа амгы үеге чедир олар чогуур хемчеглерни албайн турар. Оон түүнелинде энергияны ажылгайжы эвес чарыгдаар ужурга таварышкан турар-дыр. Чижээ, эрткен чылдың декабрь айында комбинат 30 шактын иштинде эвээш күштүг (5,5 кв) токту алыр ужурга таварышкан. Ындыг таварылганың үржүктары кандыг болурул?

Токтуң куду деннел-биле дамчыттынын турар үезинде энергия-биле ажылдаар дериг-хереклерниң ажылдары баксыраар. Чижээ, токтуң күженнишкин 5 хуу кудулаар болза, чаныс вольтулуг электри моторунун чогуур деннелге чедир ажылдаары 10 хуу кудулаар. Оон түүнелинде электри шимчедикчизи хеелдириниң үеэи барык ийи катан узаар. Бир эвес бедик вольтулуг электри шимчедикчилерин алыр болза, чогуур көргүүлүг оон-даа дора апаар.

Бистиң комбинатта бүдүрүлге чорудулгаларының электри-биле хандырылгазы бедик деннелдиг кылдыр санаттының турар. Ынчангаш, энергид-биле хандырылга деннели анаа улуг ужур-дузалыг: бедик вольтулуг электри шимчедикчилериниң күчүзү 13650 квт, а чаңгыс вольтулуг моторларның—32830 квт. бооп турары оон херечизи.

Ол хире улуг күчүлүг электри дериг-хереклерлерин ажыглаарының үезинде электри энергиязының чидириг база улуг бооп турар. Эрткен чылда бистиң комбинат 264820 квт. шак энергияны чидиргени саналгадан тодарап турар. Ол хире хемчеелдиг электри энергиязы «Каа-Хем» хөмүр-даш разрези ишкаш, ындыг улуг бүдүрүлге чериниң безин 20 хонук иштинде үзүк-соксаал чокка ажыглаарынга четчир. Моон ап көөргө, электри энергиязының чидириин болдурбазының айтырыы ам-даа шыңгыы бооп артпышаан-дыр.

Куду деннедиг ток электри энергиязының чидириин болдуларындан ангыда электри шимчедикчилериниң эртир изиир чоруун болдурар. Чүгле бо чылдагаандан безин комбинаттың бүгү-де техниринден дыка хөй электри шимчедикчилери өртенип, сандан үнүп турар. Оон уламыдан өске бүгү технологтуг дериг-хереклер доктаап, ажыл чок аная турар ужурга таваржыр.

Токтуң хемчеэли бичилээнинден комбинаттың электри шимчедикчилери үрелип, дериг-хереклерлиг доктаар, а адактын соонда планныг даалгаларның үстүр чоруу чогум кымдан хамааржырыл? Ол Тываның электри четкилериниң удуртукчуларындан долузу-биле хамааржырын айтыр ужурлуг. Бо айтыгны шиитирлеп, энергия-биле хандырылганың шынарын экижидери хөй чарыгдалдарны-даа негевес дээрзин билир бис. Ындыг турбуже, Тываның электри четкилериниң специалистери тускай дериг-лери кылырын каш-даа чыл узамдыктырып келген. Оон ужурундан дыка хөй хемчеелдиг электри энергиязы чидириглиг бооп турар бис.

В. И. КОЛОСОВ.
«Тыва даг-дүгү» комбинаттың кол энергетиги.

Тоора-Хем суурнуң дизель-электри станциязының коллективи онгу беш чылдың дөртү чылын күш-ажылчы көдүрлүүшкүн-биле эгелээн. Коммунистиг күш-ажылдың коллективи СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин болгаш анаа СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң чугаазын, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң онгу сессиязының материалдарын улуг сонуургал-биле таныжып, бедиткен чаа хүлээлгелиг ажылдан турар.

Коллективте чаа чүүлдериин, тывынгыр саналдарның эгелекчилери коммунистер бооп турар. Оларның бирээзинге Анатолий Константинович Иванов хамааржыр. Станцияда он ажыг чылдарда ажылдап турар бо дуржулгалыг дизелистаныяктарның дагдыныкчызы болбушаан, бодунуң хууда норма-чижээн, социалистиг хүлээлгезин үргүлчү ажыр күүседип турар. Ол идепкейлиг хөй-ниитичи. Оны суурнуң чурттакчылары көдээ Советтиң депутадынга үш удаа сонгуп турар. Ол депутат хүлээлгезин эки күүседип, сонгукчулар-биле үргүлчү ужуражып, оларның чагыгларын күүседиринге төлептиг үлүүн киирип турар.

ЧУРУКТА: дизелист А. К. Иванов.

В. СЕМЕНКОВИЧИНИҢ фотозу.

Экономиктиг өөредилге чоруп тур

ЭКИ-ДИР, ЫНЧАЛЗА-ДАА

Өвүр районда «Торгалыг» совхозтуң парткому бо өөредилге чылында политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгениң дыңнакчыларының четчелээшкинин шын тургусканы дыңнакчыларның хамаарышкан айтырыг, тема бүрүзүн хандыр билип алырынга, пропагандистерниң эки ажылдаарынга идигни берген. Мурнуку чылдарда түс-түс өөредилгелерге дыңнакчыларның билини, мергежилин барымдаалап четчелээшкин кылбайын турган. Чаа өөредилге чылында база бир кол чүүл—политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгениң школаларынга ажылдаар пропагандист кадрларны шилип тургускан болур. Совхозта партком болгаш совхозтуң дирекциязы бо айтырыгны чугула деп көрүп, өөредилге эгелээриниң мурнунда, пропагандистерни чыгаш, оларны школаларга хуваап, семинарны эрттирген.

Чүгле экономиктиг өөредилгеде безин бо өөредилге чылында 40 кижи хаара туттунган. Ында совхозтуң тускай эртемниглери бүрүнү-биле кирип турар.

Малчыннар, тудугжулар, механизаторлар-биле кады 540 ажылчын совхоз бүдүрүлгезинде ажылдап турар. Оларны амгы үениң негелдезиниге дүүштүр өөредири чугула айтырыг. Ынчангаш марксизм-ленинизмниң идеяларын өөренир үш школаны организаттаан. Бо хүннерде үк школаларда өөрензе чогуур темалары-биле чергелештир СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң материалдарын өөренип турар.

Малчыннар ортузунда зооветөөредилге Чоза, Кара-Тал, Кадый-Бажы бригадаларын малчыннарында бедик деннелде эртип турар. Пропагандистер зоотехник Л. Монгуш, мал эмчизи Н. Билчиир олар айның сөөлгү неделязында бригада төптеринге кичээлдерни үзүк чок эрттирип, малды ажаап-тежээри, рационну канчаар тургузары болгаш малдың чаш төлүн хүлээп алыры, оларны ажаап доруктурарының аргалары дээн ышкаш чугула айтырыгларны өөредип турар.

Ынчалзажок эрткен-даа, бо-даа өөредилге чылында совхозта комсомолчу болгаш ажылчын аныяктарны өөредилгеже хаара тудар ажыл кошкак. Совхозта 200 хире аныяктар бар. Олар бо хүннерде кайы-даа школада өөренмейн турар. Ол ышкаш механизаторлар ортузунда экономиктиг өөредилге бо хүннерге чедир шуудаваан. Совхозтуң 32 механизатору ооа техника талазы-биле билиин бедидип алырын негеп турар, а совхозта дээди эртемниг инженер чогундан ол негелде күүсеттинмейн турар.

Политиктиг болгаш экономиктиг өөредилге кичээлдеринге, ол ышкаш зооветеринарлыг өөредилгеге шаптыктыг айтырыг—көргүзүг материалдарының, өөредилге номнарының чедишпейн турары.

Совхозтуң чамдык девискээринде, чижээлээрге, Далай-Бажы сүт-бараан фермазында болгаш Ирбитейде ишку бригадазында зооветөөредилге бо хүннерде шуут болбайн турар. Бо чорук мал ажылын концентрастаарының болгаш специализастаарының айтырыгларын малчыннарның шиитгадын алырынга шаптыктыг болуп турарын четпес ажыл деп саналаар.

Т. ДАМБАЖЫК.

Хандырылгаңар кандыгыл?

МАШИНА ЧОГУНДАН

Таңды районда С. К. Тока аттыг совхоз чүгле районда эвес, республикада хоочун болгаш улуг совхозтарның бирээзи. Суурда чурттакчылар-даа арбын. Эмнелге, школа, ажылчын кооперациязы дээш албан организация черлери база-ла хөй.

Ылаңгыя Элегес ышкаш улуг суурнуң чурттакчыларын хлеб-биле хандырар талазы-биле ажылчын кооперациязы кошкак кичээнгей салып турар. Хлеб сөөлгү үеде үргүлчү үзүктеп бээр апарган. Оон чылдагаанын ажылчын кооперациязының удуртукчулары хлеб сөөртүр машина чогунда деп турар.

Ылаңгыя, тайгада ыяш белеткеп турар ажылчыннар хлеб садып алыр дээш кирип келгеш, куруг чоруткулаар.

Ынчангаш ажылчын кооперациязының баштаар чери чурттакчы чонну хлеб-биле доктаамал хандырарынче кичээнгейни салын, дарый хемчээн алыры чугула.

А. ЧООДУ.

ҮҮРМЕК ЧҮВЕ ТУРБАС

Өвүр райпозу чонну аъшчем болгаш үлетпүр бараанар-биле хандырар хүлээлгезин колдуунда эки күүседип турар.

Ынчалза-даа чонуң чамдык хереглеп турар бараанарын үүрмек чүүлдер кылдыр көргеш, ону районга әкелбейн турарын райпо баштаар черниң четпес ажылы деп саналаар апаар. Эң ылаңгыя малчыннарга кончуг херектиг суг өтпес резина сапогтар, хаа идиктер, хол ханы, кышкы бөрт, ажылчын костюмнер, чылыг хөвеннг чуваалар магазиннерге кирбейн турар. Ылаңгыя Саглының көдээ магазининде өөренкилерниң иштики хептерин сатпайн турар.

Оон аңгыда арыг-шеверни сагыырының чугула бараанны база саттынмайн турар. Чижээ, диш чуур щетка, паста база магазинге кирбейн турар.

Чонуң хереглелинде үүрмек чүве турбас. Үстүнде адаттынган бараанар чүгле Саглының көдээ магазининде эвес, өске-даа черлерде ындыг деп чоп чуваалажын турар.

К. КАРА-САЛ.

Бүгү-эвилел чизези

ПРОГРАММАДА ЧҮҮ БАРЫЛ?

Бүгү-эвилелдиң 1979 чылда чонуң чизези бистин чуртувустуң чурттакчы чонунуң ниити болгаш түс-түс чурттакчылыг черлер, көдээ Советтер, хоорайлар, районнар, автономнуг округтар, областар, крайлар, автономнуг болгаш эвилелдешкен республикалар аайы-биле санының болгаш составының дугайында сан-медээлерни алыр сорулга-биле чоруттунуп турар.

Чурттакчы чонуң Бүгү-эвилел чизези политиктиг болгаш ажыл-агый талазы-биле улуг ужур-дузалыг болуп турары-биле күүне ужур-дузалыг улуг хемчег болур. Чизениң материалдарын агар болгаш перспективиг планнаашкынларга, эртем шинчиледдеринге, чурттуң ажыл-агый болгаш культура амыдыралын болгаш оларда болуп турар өскерилгелерни өөренип көөрүнге ажыглаар.

Чурттакчы чонуң чизелээшкини 1979 чыллың январь 17-де, түс черниң-биле эртенгиниң 8 шактан эгелээр болгаш бүгү черлерге сес хонуктун иштинде (январь 24-тү кириштир) үргүлчүлээр. Чизелээшкинни тускай дөзүчылар чонуң ниити болгаш түс-түс чурттакчылыг черлер, көдээ Советтер, хоорайлар, районнар, автономнуг округтар, областар, крайлар, автономнуг болгаш эвилелдешкен республикалар аайы-биле санының болгаш составының дугайында сан-медээлерни алыр сорулга-биле чоруттунуп турар.

Кыдыкы Сонгу чүкке болгаш аргыжары берге черлерге чизе үезинде харылааның бергедей бээрни барымдаалааш, чонуң чизелээшкининиң бетинде, ол черлерге доктааткан тускай хуусааларда чорудар. Бистиң республикадан Кызыл районуң Шыпаа көдээ Совединиң болгаш Тожу районуң Чазылар көдээ Совединиң девискээрлеринге чонуң чизелээшкицин хуусаадан эрте, декабрь айда чорудар.

Чизениң программазында ол чоруп турда чондан он алды айтырыгларга харыларны чизе бүрүткелинде айттынганын ёзугаар алыпы көрдүнүп турар. Оларга өг-бүленің баштыңынга хамаарылгалы, чонуң болуунге хамааржылгазы, ар-хереэжени, назы-хары, өг-бүлелиг байдалы, национальны, төрөөн дылы болгаш хостуг ажыглап билири ССРЭ-ниң улустарының дылдары, эртемги, өөредилгези, амыдыралының үндезин дөзү, ажылдап турар чери, кылып турар ажылы, ниитилел болуунге хамаарылгазы, кежүүшкүн байдалы, хереэженнериниң божаан ургуларының саны ышкаш айтырыглар кирип турар.

Чизе үезинде кол программадан аңгыда, бажың ажылында ийикпе хуузунда дузалал көдээ ажыл-агыйында ажылдап турар күш-ажыл кылып шыдаар назылыг чонуң дугайында медээ, оон-биле кады бажыннарда чурттап турарларның дөзүзү база долдуртунар. Ында адрес кезээ болгаш чурттакчыларның категориязының дугайында тодаргай айтырыглар кирип турар. Чурттап турарларның ат кырында дөзүзүн чизечилер кым бир кижинин - аеткыгырын кааптас азы катап чизелевес сорулга-биле чорудар, ол болза өг-бүлелериниң составын, чизелээшкин үезинде түс черде түр чурттап турар ийикпе түр када чораан кижилериниң дугайын тодарадырынга улуг ужур-дузалыг. Ынчангаш чондан харыы алыр ужурлуг айтырыглар дараазында хевирлерлиг болур:1 хевир — оран-бажыннарда чурттап турарларның дөзүзү, 3В хевир—шилилге чизезинің бүрүткел майны, 4 хевир—күш-ажыл кылып шыдаар назылыгларның дөзүзүлал бүрүткели бажыңында ийикпе хуузунда дузалал ажыл-агыйында ажылдап турар.

1979 чылдың Бүгү-эвилел чизезинің программазында, үстүнде демдеглээн ышкаш, чизе бүрүткелин долдурарынга 16 айтырыглар кирип турар. Оларның-биле кады 11 айтырыларга харыны бүгү чондан алыр (ниити чизеледе) болгаш чарыгдалдарны эвээжедир база чизениң материалдарын сайгарып кылырын дүргедедир сорулга-биле 5 айтырыларга харыларны турум чурттап турар чонуң 25 хуузундан алыр (шилилге чизелел). Шилилге чизе үезинде оран-бажында (квартирада, чаңгыс квартиралыг бажында, общежитениң бир өрээлинде болгаш өске-даа) чурттап турар кижилериниң дөрткүзүн программаның бүгү 16 айтырыгларын долдуруп чизелээр. Шилилге чизелелге кирбээн чонну ниити чизелдиң 11 айтырыгларын долдурар дөзүлга кирип чизелээр. Маңаа -500 муңдан эвээш чурттакчыларлыг автономнуг округтар, автономнуг областар, автономнуг ССР-лер хамаарышпас, оларның чурттакчы чонун чүгле ниити чизелелге, программаның 16 айтырыгларын долдуруп чизелээр. Моон-биле холбаштыр Тыва АССР-ниң девискээринде доктаачал чурттап турар бүгү чондан чизениң 3В хевиринге (шилилге чизелел) 16 айтырыгларга харыны, түр када чораан кижилерни кириштир алыр. А түр чурттап турар кижилерден 11 айтырыгларга харыны алыр.

Чурттакчы чонуң чизелээшкини хамаатылының эт-хөреңги байдалынга, хууда эрге-ажыктарынга хамаарышпас. Ол киир бижидилге азы чурттарга шолуунуң хуваалдазының айтырыглары-биле хөлбашпас. Чыгынган бүгү медээлер чурттакчы чонуң санын, хуваатынганын болгаш составын янзы-бүрү хевирлерге көргүзүп турар сан-түүнерни алырынга ажыглаттынар. Чизе хевирлеринге бижиттинген медээлерни кымга-даа дыңнадырын чизе кылган ажылдакчыларга хөрүп турар.

Кандыг-даа херектин чедишкиннинг болуру кадрлардан хамааржыр болгай. Ылаңгыя чонуң чизези ышкаш ындыг нарын ажылга ол онза хамаарылгалыг. Моон ужурунда чизечилерниң, контролёр-инструкторларның, чизе кылдистериниң эргелекчиларының болгаш оларның дузалакчыларының белеткелинин дениелиңден, ак сеткилдиңнеден болгаш сагылга-чүрүмүүндан чизе талазы-биле бүгү ажылдарның ылаптыы болгаш шынны улуу-биле хамааржыр. Ынчангаш оларның харыысалгазы көнчүг улуг. Бир эвес чизечи бүрүзү чаңгыс-ла кижини кааптар болза, бүгү чурт хемчеелиниң чизелеттээнериниң саны 600 муң кижи чеде бээр дээрзин айтырга-ла байдал билдингир-дир.

Оон-биле чергелештир чонуң чизезинің дугайында тайылбыр-масалыг ажылдарны улам калбартыры, кижи бүрүзү чизелээшкин үезинде шын харыны берген турар кылдыр оны чорударының чурумун болгаш айтырыгларының утказын тайылбырлаары чүгүл. Бо ажылдарны чорударынга организациялар болгаш албан черлери бүрүзү киржир болгаш бо чүгүл херекке дузалажыр ужурлуг. Хоорүүскомнуң, райкүүскомнарның суур болгаш көдээ Советтерниң чанында тургускулаан Бүгү-эвилел чизезинге дузалаар комиссиялар ам безин улуг дузаны чедирип турарын демдеглээри чүгүл.

М. ОНДАР.
Тыва АССР-ниң Статистика эргелелиниң начальнигинин чон чизезинің талазы-биле оралакчызы.

«Шынга» харыы

ХЕМЧЕГЛЕР АЛДЫНЫП ТУРАР

Кызылдың дөртү микрорайонунуң, ылаңгыя Промышленная кудумчуазунуң чаагайжыдылгазы багай чоруп турарының дугайында эрткен чылдың октябрь 18-те үзүген № 241 «Шын» солунга «Сеткилге эки болгай» деп шүүмүүлелдиг чүүл парлаттынган.

Хоорайның кол архитектору Б. Байыр-оолдуң редакцияга дыңнатканы-биле алырга, Промышленная кудумчуазун чаагайжыдар ажыл күүсеттинин турар. Үк районуң кол тудуглары ам-даа доозулбаан болза-даа, Советская кудумчудан телефонке чедир база «Техникум» дээр автобус доктаар черден «Универсам» магазинге чедир чадаг кижи кылаштаар орукту асфальтылап каан. Промышленная кудумчуну ам-даа эде кылыры 1979 чылдың планында кирген. Кызыл хоорүүскомнуң бо чылдың апрель 12-де үндүрген хоорайны арыг-шевер турузарын күштелдирер хемчеглер дугайында шиитпиринде «Вторчермет» дээр демир-дес кескиндилерин болгаш кезектерни чыыр черни өскээр көжүрери көрдүнүп турар. Ол черниң чоон-кавызы девискээрге спорт комплексизин болгаш дыштанылга зонаазын турузаар.

ТУСКАЙ ХҮННЕРЛИГ БОЛУР

1978 чылдың декабрь 13-те үзүген № 285 «Шын» солунга К. Монгуштуң «Өйү келгеш», С. Комбуның «Аргыжылганы экижидер» деп корреспонденциялары парлаттынган. К. Монгуш Кызыл—Чедер (Кур-Чер суур) аралыңга тускай чоруп турар автобус тургуспааның, оон ужурунда пассажирлер «Шамбалыг» совхозтан, Ильинкадан болгаш Эрзин, Тес-Хем районнардан кээр автобустарны манап, хөй шак-үени чидирип турарын база автобус доктаар чер суурда эвес, ажык ховуда, чайның ванында, кыштың соогунда машина манаан кижилер бергедеп турарын хомудап, бижээн.

Ол-ла солунда Эрзин районнуң Бай-Даг суурза С. Комбу Эрзин—Бай-Даг маршруттуг автобусту тургусса чогуурун санаалдан бижээн.

Пассажирлер автобудурулгезиниң начальнигинин оралакчызы Е. А. Филимоновтуң редакцияга дыңнатканы болза: Кызыл—Чедер (Кур-чер суур) маршруттуг автобустар неделяның пятница, суббота болгаш воскресенье хүннеринде 1979 чылдың январь 1-ден эгелеп чоруп эгелээн, а Эрзин биле Бай-Даг аразынга арыгжыдылганы экижидери-биле Кызылдан барган автобус найысылалдан келгеш, база эртен Кызылче үнер мурнунда Эрзин—Бай-Даг аразынга чоруп турар кыдыр 1979 чылдың январьдан эгелеп маршруттуг ажыдар.

БАЙДАЛДЫ ЭТКЕН

Эрткен чылдың ноябрь 15-те үзүген № 262 «Шын» солунга «Байдал кандыгыл?» деп корреспонденция парлаттынган. Үк чүүлде Пассажирлер АТБ-ниң удуртулгазы гараждарны чылыг тургузар талазы-биле одалга системазын таарыштыр тургуспаанын шүүмүүлеп бижээн.

Пассажирлер АТБ-ниң кол инженери эш А. Волковтуң редакцияга дыңнатканы-биле алырга, одалга системазынга ындыг четпес түүл турганы шын. Амгы үеде ону эде кылган болгаш гараждарда чылыг четчип турар.

ӨСПЕСТЭЭН

Бистиң республиканың чер бүрүзүнде хоочун суурларның чаагайжын, чаа суурларның немей туттунун турары ажылшчылерни өөртүп турар. Өвүр районда «Торгалыг» совхозтуң салбыр төвү Чаа-Суур база шак ынчаар чечеттелип чоруп орар булуннарның бирээзи. Көдээ Советтиң күүскомунуң бажыны, сес чыл школазы, магазин, ясли-сад, чуар-бажың, ажаалга кассазы, көдээ Культура бажыңы, библиотекалар чонга бараан бооп турар.

Ындыг болза-даа сөөлгү үеде суурнуң ажыл-иши, тудуу хогжүвеин турар.

Эрткен чайын суур чаагайжыдылгазын кылбаан. Сутну кайы хамаан чон аксын каан, ыштар кадын баксыран тургулаан. Бажыңнарны хоримневээн.

Суурда радио шуут ажылдавайн турар, телефон база-ла ындыг. Улустуң чагыткан солунары болгаш журналдары 4—5 хонук чыылгаш, моонуу-биле кээп турар.

Чаа-Суур көдээ Советтиң күүскому (даргазы С. Седен), ында хөй-ниити организациялары хемчеглерни алыр ужурлуг.

К. МОНГУШ.

УКРАИН ССР. Москвада Ф. Э. Дзержинский аттыг «Трехгорная мануфактура» деп хөвең-саазын комбинады биле Черновицкиде «Восход» дээр хөвең-саазын каттыжышкынны пайыралчы болгаш күш-ажылчы чарыштыг организастаан турар. Ол бүдүрүлгелер бот-боттарында бар эң эки чүүлдерни ажыглап, чарыштың түүнелин кады үндүрүп, делегациялары солчуп турар.

ЧУРУКТА: (оң талазындан) «Восход» каттыжышкынның техниктиг контроль килдизиниң контролердары Юлия Медведь болгаш Марта Татарина олар москвачылар, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Валентина Погибеланы база Валентина Родионованы бүдүрүлгенин продукциязы-биле таныштырын тур.

И. СВЕРИДАНЫҢ фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы.

«КҮШ-АЖЫЛДЫҢ ХООЧУНУ» МЕДАЛЬ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң

Ч а р л ы ы

(Уланчызы. Эгези №№ 299, 300, № 2 «Шында»).

Шугдур-оол Хуваевич Монгушту — Хандагайты ортумак школазының ажылчыны.

Мандарый Дадарыкпаевич Ондарны— № 8106 ажаалга кассазының ажылчыны.

Монгуш Монгеевич Ортенейни— № 1473 орук участогунда улуг бухгалтер.

Евдокия Никаноровна Очурну—СЭКП райкомунуң техниктиг ажылчыны.

Чыыш Бурзукеевна Сатты —райпода техажылчын.

Монгуш Оруспаевна Сендажаны—район эмнелгезинде фельдшер.

Тамара Адавастаевна Таваажанты—СЭКП райкомунуң техажылчыны.

Анчимаа Даржаевна Тюлюшту—«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Доржу Дончааевич Тюлюшту—«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Күске Санаевна Тюлюшту —«Торгалыг» совхозтуң ажылчыны.

Алдын Дончук-Караевич Хеледи—СЭКП райкомунуң танцылы.

Норжуу Лопсановна Чамаыны— сеителге-тудуг участогунуң техажылчыны.

«Кызыл тук» совхоз талазы-биле

Саая Конгуевна Дарыймааны— ажылчын.

Долума Кембиловна Долукту—пенсионер.

Дензивва Илчин-ооловна Доңгакты—пенсионер.

Мажаакай Байысылаковна Доңгакты—пенсионер.

Өртеней Даваевна Доңгакты—пенсионер.

Бичен Дуктүг-ооловна Дуктүгну—ажылчын.

Бичин-Уруг Дочуновна Иргитти—пенсионер.

Норзумаа Хоюг-ооловна Иргитти—пенсионер.

Амаажаа Сурумейевна Кара-Салды — ажылчын.

Аракчаа Амырбитовна Кара-Салды—пенсионер.

Бидикей Судураковна Кара-Салды—пенсионер.

Бичин-Уруг Очур-Бадыевна Кара-Салды—ажылчын.

Дапаы-Бады Чүлдүмовна Кара-Салды — ажылчын.

Шоюн Самбай-ооловна Кара-Салды—ажылчын.

Хуруганчык Чыдыг-ооловна Кара-Монгушту — пенсионер.

Арылдай Дыртый-ооловна Кууларны—ажылчын.

Деспижек Дамбууевна Кууларны—пенсионер.

Долума Сарыг-ооловна Кууларны—ажылчын.

Ончунмаа Шажыковна Кууларны— ажылчын.

Хилякмаа Дамбатайевна Кууларны— пенсионер.

Хаинмаа Доо-Хооевна Кууларны—пенсионер.

Чысынмаа Дочуковна Кууларны—пенсионер.

Чысынмаа Бадыргыевна Кууларны — техажылдакчы.

Серен Модун-Хооевна Модун-Хоону—ажылчын.

Сойда Чүльдүмовна Монгушту—пенсионер.

Борума Сендиевич Монгушту—пенсионер.

Кок Дамба-Сюрюновна Монгушту—ажылчын.

Серен Байыровна Монгушту—ажылчын.

Серээпей Артымаевна Монгушту—ажылчын.

Чысынмаа Магаевна Мөңгүн-ооолду—ажылчын.

Авыраа Дочуновна Ооржакты—пенсионер.

Ажыймаа Дочуновна Ооржакты—ажылчын.

Ачын Хемчиковна Ооржакжакты—пенсионер.

Белек Каштановна Ооржакты—ажылчын.

Биче-оол Дортукейевич Ооржакты—ажылчын.

Дорбет Доокаевна Ооржакты—пенсионер.

Даргын Дочуновна Ооржакты—пенсионер.

Делгер Ашак-ооолович Ооржакты—пенсионер.

Кок Чамыяновна Ооржакты—ажылчын.

Кок Чугуевна Ооржакты—пенсионер.

Мамыыдай Очуровна Ооржакты—пенсионер.

Мынчын Серенович Ооржакты—пенсионер.

Орус Дагбаевна Ооржакты—пенсионер.

Оюндай Уилуновна Ооржакты—ажылчын.

Сержинмаа Артынаевна Ооржакты—пенсионер.

Сурун Эрен-Санаевна Ооржакты—ажылчын.

Чозар Кандановна Ооржакты—пенсионер.

Чозар Тоолович Ооржакты —ажылчын.

Шагдыр Кемпилтакович Ооржакты—пенсионер.

Шежит Очуровна Ооржакты —пенсионер.

Ынай-оол Чамыянович Ооржакты— ажылчын.

Алыйлык Комбуевна Сааяны—пенсионер.

Ажыймаа Очуровна Сааяны —ажылчын.

Анай Айлыгеевна Сааяны —пенсионер.

Балыма Манчын-ооловна Сааяны— ажылчын.

Балыма-Доржу Дуктенович Сааяны—пенсионер.

Биче-Кара Содукуевна Сааяны—ажылчын.

Долзатмаа Кертик-Караевна Сааяны—ажылчын.

Долума Шожун-ооловна Сааяны— ажылчын.

Доржу Баян-ооловна Сааяны— ажылчын.

Кыс Амырбитовна Сааяны—пенсионер.

Өлзей Аргылчакович Сааяны—пенсионер.

Оюрту Балчый-ооловна Сааяны—пенсионер.

Санаа Чазанович Сааяны—пенсионер.

Севилбаа Дамбыйевна Сааяны—пенсионер.

Сыгый Чүдек-ооловна Сааяны—пенсионер.

Тоолай Маган-ооловна Сааяны—ажылчын.

Хандыш Күскеловна Сааяны—ажылчын.

Чызынмаа Дешкиевна Сааяны—пенсионер.

Амырты Калзановна Сатты —пенсионер.

Сайын-Белек Мандаевна Хомушкуну— ажылчын.

Челдиг Ойгесовна Хомушкуну—пенсионер.

Дарыймаа Успуновна Шалбыракты—пенсионер.

Бии-Хем район талазы-биле

Николай Кузьмич Абариновту—«Кызыл тараачын» совхозта ажылчын.

Петр Григорьевич Азаровту —пенсионер.

Виктория Максимовна Афонинаны—пенсионер.

Ульяна Васильевна Байкараны—«Хадың» совхозтуң ажылчыны.

Самсон Лаврентьевич Басартинни—пенсионер.

Анна Ефимовна Бурактыүлетүүр комбинадында ажылчын.

Павел Федорович Бурукту —пенсионер.

Василий Александрович Гончаровту—«Хадын» совхозтуң ажылчыны.

Мария Григорьевна Гончарованы—пенсионер.

Мария Сончуковна Дагбаны—«Хадың» совхозтуң ажылчыны.

Дензинмаа Болейовна Дажы-Серенни—«Хадың» совхозтуң ажылчыны.

Федор Иванович Долженкону—пенсионер.

Маады Чамбалаевич Доржупу—«Хадын» совхозта ажылчын.

Никифор Самсонович Дробосековту—пенсионер.

Антонина Филипповна Дулесованы—пенсионер.

Тихон Иванович Желтобрюховту—пенсионер.

Александра Евдокимовна Заверзинаны— танцыыл.

Василий Иванович Загвозкинни—сеителге-тудуг участогунда ажылчын.

Иван Петрович Загвозкинни—пенсионер.

Валентина Андреевна Зеленовскаяны— «Саян» совхозтуң ажылчыны.

Андрей Степанович Ивановту—«Кызыл тараачын» совхозтуң ажылчыны.

Илья Дмитриевич Карсаковту— № 957 КМК-ның ажылчыны.

Анна Дмитриевна Кандакованы—пенсионер.

Анастасия Степановна Колесникти—пенсионер.

Михаил Арептанович Колзанны—пенсионер.

Прасковья Иосифовна Кондратьеваны—түрбанкының Туран салбырында кассир.

Яков Филиппович Кондрашинни—«Хадың» совхозтуң ажылчыны.

Аким Федотович Кондрусевти—пенсионер.

Василий Иванович Коптевти—пенсионер.

Мария Арсентьевна Косалапованы—ажаалга кассазының ажылдакчызы.

Александр Артемович Костенкону—пенсионер.

Михаил Мартынович Кызыл-Таеты—«Хадың» совхозтуң ажылчыны.

Вера Прохоровна Ламоченкону—пенсионер.

Ольга Александровна Левинаны—сеителге-тудуг участогунда ажылчын.

Опежик Елзаковна Маадыны—«Хадың» совхозтуң ажылчыны.

Былчыкай Сарыгбаевна Манчык-оолду— «Хадын» совхозтуң ажылчыны.

(Уланчылыг).

БОЛГАРИЯ. Кремиковскийниң металлургия комбинады эрткен чылын каңның болгаш ферросплавтарның 16 ажыг маркаларын, кара металлдар прокадының 200 хевирлерин, чуга демирниң янзы-бүрү сорттарын, хоолайларны бүдүрүп үндүрген. Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле туткан бүдүрүлге республиканың улус ажыл-агыйынга металлдарны бүзүр кол бүдүрүлге болу берген. Ам ында хөй совет тускай эртемниглер ажылдап турар.

ЧУРУКТА: Макеевкадан (УССР) келген металлург Василий Мозговой (оң талазында ийи дугаарында) болгар эштери-биле бодунуң ажылының дуржулгазын солчуп турары.

Э П - С Е Т К И Л КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫ

Пол Поттуң—Иенг Сариниң пномпень өзу-чурумун дужурер дээш, кампучия революцияның идеалдарын боттандырар болгаш улус-демократтыг күрүнени тургузар дээш демиселди чорудуп турар Кампучияның национал камгалалының чаңгыс аай фронтузун идеологиялыг хөй-ниитизи деткип турар.

ХАНОЙ. Бүгү кампучия национ ның эрге-ажыктарының болгаш күзелдериниң өзулуг илередикчизи Кампучияның национал камгалалының чаңгыс аай фронтузун хүлээп алып турар. Кампучия революцияның сорулгаларының дугайында фронтузун декларациязы чаа Кампучияның чечектелиишкинниче болган ону тургузарынче улусту чедирер деп, Ханойдуң «Конг Шан» журналы бижээн.

УЛАН-БАТОР. Тайбыңның, найыралдың болгаш када-даа каттышпазының даштыкы политиктиг угланыышкының парлаан Кампучияны камгалаарының чаңгыс аай фронтузунуң революстуг программазы Мурнуу-Чөөн Азиниң чурттарының аразында өки кожа-хелбээ харылзаларны тургузарының эрге-ажыктарына, ол кавыга тайбының, найыралдың болгаш бүгү талалыг кады ажылдажылганын эрге-ажыктарынга дүгжүп турар деп, «Үнен» солун онзалап демдеглээн.

СОФИЯ. Кампучия революциянын сорулгаларыныы дугайында декларация Пол Поттун—Иенг Сариниң ирий берген бөлүүнге удур патриотчу күштернин чоптуг демиселинин тодаргай программазы болур. Ол демиселди Пекиннин тергиидекчилеринге бараан боон турар бөлүкке удур, бүгү кампучия улустун өзулуг эрге-ажыктары дээш чорудуп турар деп, БТА дээр болгар агентилелдин тайылбырлакчызы демдеглээн. Чаңгыс аай фронтунун программазы-биле сорук кирген Кампучияның революстуг күштери бүгү чуртка шаап халдаашкыны чорудуп, реаксылыг өзу-чурумга удур демиселге чаа-чаа тиилелелерни чедип ап турар.

ВАРШАВА. Кампучияны камгалаарының чаңгыс аай фронтузунуң тугу-биле улуска удур бөлүкту дужурер дээш демисежип турар Кампучияның революстуг патриотчу күштерининг чедиишкиннериниге «Трибуна люду» солун байыр чедиргеп. Чаңгыс аай фронт нацияның эрге-ажыктарын идередип турар болганда, оон революсчу программазы чаа тайбының, демократияның болгаш социализмнин Кампучия күрүнезин туугузарынче угланган нацияның эрге-ажыктарын ол идередип турар болганда, чаңгыс аай фронт тиилелелерни чедип ап турар.

ПРАГА. Кампучияның национал камгалалының чаңгыс аай фронтузунуң парлап үндүрген декларациязы Кампучия революцияның өзулуг алыс сорулгаларын идередип турар деп, «Руде право» солун бижээн. Пномпеньнин бөлүүнүң чуртту чедире берген мунгашталыышкындан үнер, улус-демократтыг тургузугну тургузар дээш орукту айтып турар ол декларацияны депшилгелиг делегей деткип турар. (СЭТА).

ТАЙБЫҢГА ЫНАКШЫЛДЫГ БҮГҮ КҮШТЕРНИҢ СОРУЛГАЗЫ

РИМ. Америк администрациянын нейтроннуг бомбаны бүдүрүп кириптер дээн шиитпириниге Италияның демократтыг күштери, хамыктын мурнунда Италияның Коммунистиг партиязы шиитпирлиг удурланып турар деп, итали парламентинин депутады Умберто Кардия медеглээн. Картрнин администрациязының ындыг янзылыг планнары итали ажылчы чоннарының болгаш чурттуң бүгү демократтыг күштериниң улуг дувурээзинин хайныктырын турарын ол онзалап демдеглээн. Ядролуг чепсектин ол чаа хевирин бүдүрери делегейге боо-чепсекти улам эндере бүдүрериниге харын чедирер.

Бистер, коммунистер, ол чепсекти чүгле Италияның девискээринге тургузарынга удурланып турар эвес, харын ол өлүмүг чепсекти НАТОнун шериг күчүзүнге киирериниге база удурланып турар бис деп, итали парламентарий түңнелинде медеглээн.

БОННН. Нейтроннуг бомбаны бүдүрериниге база оны Германияның Федеративтиг Республиказының девискээринге болгаш боо-чепсекти эндере бүдүрериниге удурланып турар барыын-европейжи өске-даа чурттарның девискээрлериниге сайгара тургузарынга удур демиселге куженишкиннерни каттыштырары бистин чуртувуста тайбыңга ынакшылдыг, демократтыг бүгү-ле күштерниң, чоптуг бодалдыг бүгү-ле кижилериниң эң чугула сорулгазы-биле болуп артып турар деп, Герман компартиясының Баштаар чериниң президиумунун кежигүнү К. Бахман айыткан. Барыын-герман девискээрде массалыг узуткаашкын чепсектериниң мөөнеттингени-биле холбаштыр дайын азы тайбың дугайында айтырыг бистин - чонувуска амы-тынның азы өлүмнүн айтырыы болуп турар деп, ол онзалап демдеглээн.

Быжыг тайбыңны хандырарының аргалары ам кажаңгызындан-даа дыка өскен. Барыын-герман коммунистер Мангеймге болган бодунун съездизинге тайбын, чепсегленишкинни дужурери, демократия болгаш социал депшилге дээш демиселдин программазын кедүргеп деп, «Унзере пайт» солунга парлаан чүүлүнге автор айыткан.

АДДИС-АБЕБА. Массалыг узуткаашкынын боо -чепсээн бүгү делегей хемчээлинге доңдораан соксадырын «Эфиопиян геральд» солун деткип бижээн. Делегейнин дээштиг контроль-биле чепсегленишкинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дужурерин чедип алырының оруунда кол мөөндактарның бирээзи болза, боо-чепсекти эндере бүдүрериниге байып турар барыын талакы монополияларының политиказы болуп турары мырыңай илдең деп, ол солун бижээн. Оон чижээ болза, нейтроннуг бомбаның кол кезектерин бүдүрерин өгелээр деп америк администрациянын шиитпири ол-дур.

Чепсегленишкинни дужурериниң айтырыынга хамаарыштыр Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның тодаргай турушбодалын айытышаан, оларның бөттүг өгелээшкиннериниге барын талакы чамдык бөлүктер мөөндактап турар деп ол солун демдеглээн. (СЭТА).

БӨМБҮРЗЕКТИН СУДАЛЫ

СЭТА-ның корреспондентилери дыннадып тур

ЫНАНЫШТЫГ КАМГАЛАКЧЫ

ЛИССАБОН. (СЭТА). «Доозулган 1978 чыл Португалияның ажылчын болгаш улусчу шимчээшкининиң демократтыг өзу-чурумунуң болгаш 1974 чылдың апрель 25-тиң революциязының чаалаан алышкыннарының эң-не ынаныштыг камгалакчызы болуп» деп, Португал компартиязының политкомиссиязының болгаш секретариадының кежигүнү Карлуш Кошта медеглээн.

Порту хоорайга болган маселыг митингиге чүве чугаалаап, капиталистернин, помещиктернин болгаш империалистернин турунтарын катаан тургузары национал ядаралга, сан-хөе, экономиктиг бергедээшкиннерге, португал улустун эрге-ажыктарын бакыырадырынга чедирер деп, ол онзалап демдеглээн.

Португалияны күш-ажылчы чону аваа бодунун эргедери болгаш эрге-ажыктары дээш күүлүг демисели-биле харылаап турар деп, оратор демдеглээн. Чыл дургузунда 90 хире массалыг чыскаалдар болган. 1250 мун ажыг ажылчы чоннар ажыл соксадыышкынынга кирешкен. Профэвидел шимчээшкини быжыгып, португал ажылчы чоннарының бүгү-ниити конфедерациязынга — национал интерсиндикатты долгандыр хаара тулуп турар. Империализм болгаш оон чалчалары кедизинде барып шуут чылча шаптырарлар.

Аграр реформазының дугайын чугаалап тура, португал кедээде демократтыг чаартылыларга удур шаап халдаашкынга Карлуш Кошта шиитпирлиг-биле удурланган. Кооперативтерниң болгаш коллективтиг ажыл-агыйларының он-он мун гектар черин хавырган, мун-мун ажылчы чоннар ажыл чок арткан, полицейжилер-биле демисел үеинде 400 ажыг тараачылар балыглаанган.

«Апрель 25-тиң революциязының соонда эң-не барыын «үзедиг» Мота Пинтунуң чазаанга өрүк ажыткан реакциянга доктаамал дужүп берииштин кылып келген соцпартиязының чорудуп турар политиказын Карлуш Кошта бүрүү шаапкан.

Революстуг чаалаан алышкыннары камгалаары чаа 1979 чылда улуг күженишкиннерни болгаш шудурсу демиселди негээр. Бистин тараан чуртувустуң салыы-солун ажылчы чоннар болгаш бүгү улус шиитпирлээр даарын бүзүреддин-биле чугаалап болур деп, түңнелинде оратор чугаалаан.

МАДРИД. (СЭТА). Хоралакчы идегеттериниң январь 3-те үүлгеткен политиктиг өлүрүжкүнүн Испанияның депшилгелиг хөй-ниитизи шиитпирлин-биле бүрүү шаап турар. Дуржок идегеттер Мадриттин шериг губернатору, дивизия генералы Ортин Хильди өлүрген.

Бо үүлгедишкиннин сорулгазы болза, политиктиг амыдыралга холгаарлаашкын кылырынче ченсектиг күштерни албадаары, демократчыдылгага шаптыктаары, чуртка коруучурум чок байдалды организаастаары болган деп, Испанияның Компартиязының Күүскомунун медеглелинде айтып турар. Барыын-даа, чөөн-даа үзелдиг хоралакчы идегеттернин чимезиишкиннериниге шаптыктаары-биле депшилгелиг бүгү күштернин чаңгыс эвин быжыглаары чугула деп ИКПнин Күүскому айыткан.

Демократтыг хосталгаларны катаан тургузарының чорудуушкунунга шаптык кадар дээн ындыг янзылыг хоралакчы чоруктарның чалгыы улуг айылды диргелдирип болур дээрзин Испанияның социалистиг ажылчын партиязы, демократтыг төптүң чагырыкчы эвидели болган өске-даа партиялар база айыткан.

Хоралакчы идегеттернин чеңгеелиг үүлгединиге удурланыышкыны демократтыг профэвиделдери база кылган. Демократия чорудуушкунун деткиири-биле база реакцияның чимезиишкиннериниге удурланыышкын кылдыр кыска үеде бүгү-ниити ажыл соксадыышкынын кылырынче Испанияның ажылчыннарын болгаш албан-хаакчыларын ажылчын комиссиялар база ажылчы чоннарның бүгү-ниити эвилели кыйгырган.

Тургустунун келген байдалды чугаалаарын коору-биле чазак даргазы А. Суарес камгалал болгаш иштики херектер министрлери-биле хуралды, а ол ышкаш чепсектиг күштер хевирлериниң штабтар начальниктери-биле хуралды эрттирген.

Испанияда нарын байдал тургустунган деп, иштики херектер министри Мартин Вилья национал телевидениеге үүве чугаалап тура билингеп. Кемниг үүлгедишкиннинг организакчыларын илередип тывары-биле чазак чери бүгү хемчегдерни ап турар деп ол демдеглээн.

ШИИТПИРЛИГ УДУРЛАНЫЫШКЫН

Сандино аттыг национал хосталга фронтузунуң даймычылары Никарагуада Сомосаның дарлакчы өзу-чурумунга удур калбак шаап халдаашкынны эгелээн. Олар чурттакчы чоннуң идепкейлиг дузаламчызын ап турар. Соолгу хумперде патриоттар чедишкиннинг операцияларны кылган, Сомосаның он-он солдаттарын болгаш офицерлерин узуткаан, даймчы хөй техниканы сандан үндүрген, боо-чепсекти хуваап алган.

ЧУРУКТА: патриоттарның бир отрядының даймычылары маршта.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ИПАТОВЧУ АРГА БҮГҮ ЧУРТТА СУРАГЖААН

Таныжыңар: инициатива болгаш дуржулга-дыр

Соңгу Кавказтың эң кандаачал зоназында туруп турар Ставрополь крайның тараажылары кажан-даа эрткен чылдаазы ышкаш байлак дүжүт ап көрбээннер—беш миллион ажыг тонна кайгамчык чагай тараа. Ындыг чедишкин колдуунда көдээ ажылагый бүдүрүлгезинге ажылды чаа өзу-биле организастазарының уламы-биле чедип алдынган.

1977 чылдың берге кезилдезинин бүдүүзүнде Ипатово районга тывылган хову ажылдарын чорударының чаа аргазы бодунче кичээнгейни хаара туда берген. Ипатовчуларның ажаалда-транспорт комплекизи ажаап алыышкын үеинде тараажыларнын күш-ажылын шуут-ла чаартыпаан. 1976 чылда, комплекстер тыптырының мурнунда, ипатовчулар кезилдени болгаш бастырылганы 20 хонук дургузунда чоруткан. Оон уламыбиле тараавын чидирии улуг болган. Күскү чажылга 28 хүн үргүлчүлээн. Ынча үеинин дургузунда черниң шыгы база халас барып турган.

1977 чылда Ипатов районунун 54 ажаалда-транспорт комплекстери 135 мун гектар черниң кезилдезин дерт ажыл хүнүнде, тавычаларның бастырылгазын он хүн иштинде чоруткан. Районга күскү чажылданы он бир ажыл хүнүнде дооскан. Эрткен чылын кезилде үеинде хонук чартыы хире үе база кампаттынган. Сөолгу үш чылдарда район талазы-биле дүжүттүн тергиин рекорду болгаш күрүнеге тараа садары ийи катап экижиттинген.

Ипатовчуларның дуржулгазы крайда аажок калбарып турар. 1977 чылда Ставрополья 360 комплекстер тургустунган. Оларның ачызында бүгү культуралар кыска хуусаала ажааттынган болгаш сентябрьның төнчүзүнде чер болганга күскү чажылда дооштунган. Чүгле чаштынган эвес, харын минералдыг чемнинг базы халас барып турган.

Ипатовчуларны ажылдаарын, ажаалда-биле холбашкан ажылдарны чогуур үеинде күүселири механизаторларны техникага ийи эдлелиг ажылдаар кылдыр тургусканы шиитпирлиг рольду ойнап турар. Мурнунда, комплекстерни ажыглаайын турда, айтырыгны бөдүүну-биле шиитпирлеп турган, трактористерни чаңдыылын комбайнларга олурттуптар. Ипатовчуларның технологиязы комбайнерни-даа, трактористин-даа боттарының турунтарынга ажылдаарын негээр. Ставрополья бедик мергежилдиг механизаторлар 45 мундан 65 мунга чедир өскен. Чүгле эрткен чылдың дүжүт ажаалдалынга ажылдаары-биле он бир муң кижи механизаторлар курстарын доосхаанар.

Көдээ ажыл-агый ажылдарының улам ыңай саймырангайжыдыышкыны крайда уламчылап турар.

Ростислав КВЯТКОВСКИЙ, ПМА-ның корреспондентизи.

Таныжыңар: инициатива болгаш дуржулга-дыр

тинде чоруткан. Районга күскү чажылданы он бир ажыл хүнүнде дооскан. Эрткен чылын кезилде үеинде хонук чартыы хире үе база кампаттынган. Сөолгу үш чылдарда район талазы-биле дүжүттүн тергиин рекорду болгаш күрүнеге тараа садары ийи катап экижиттинген.

Ипатовчуларның дуржулгазы крайда аажок калбарып турар. 1977 чылда Ставрополья 360 комплекстер тургустунган. Оларның ачызында бүгү культуралар кыска хуусаала ажааттынган болгаш сентябрьның төнчүзүнде чер болганга күскү чажылда дооштунган. Чүгле чаштынган эвес, харын минералдыг чемнинг шыгы база халас барып турган.

1977 чылда Ипатов районунун 54 ажаалда-транспорт комплекстери 135 мун гектар черниң кезилдезин дерт ажыл хүнүнде, тавычаларның бастырылгазын он хүн иштинде чоруткан. Районга күскү чажылданы он бир ажыл хүнүнде дооскан. Эрткен чылын кезилде үеинде хонук чартыы хире үе база кампаттынган. Сөолгу үш чылдарда район талазы-биле дүжүттүн тергиин рекорду болгаш күрүнеге тараа садары ийи катап экижиттинген.

Ипатовчуларның дуржулгазы крайда аажок калбарып турар. 1977 чылда Ставрополья 360 комплекстер тургустунган. Оларның ачызында бүгү культуралар кыска хуусаала ажааттынган болгаш сентябрьның төнчүзүнде чер болганга күскү чажылда дооштунган. Чүгле чаштынган эвес, харын минералдыг чемнинг шыгы база халас барып турган.

— Ажаалда-транспорт комплекизи—ол дээрге 8—9 звенодан тургустунган отряд. Бирги звено шөлдерни кезилдеге белеткээр: орудтар үндүрер, ээр черлерни болгаш кыдыгларын кезер. Анда ийи комбайн, аңгазынныг трактор, тараа сөөртүр ийи автомашина быжыглаттынар. Ажаалда-транспорт звенолары бир комплекске-ле 3-тен 5 чедир турар, олар тарааларны кестирер, бастырар, бастыртынган тарааларны шаныарга чедирер. Ыныг звено бүрүүнге 4 комбайн, 4-5 автомашина быжыглаттынар. Оон соон дарый шөлге саван ажаар звено келир, волокушалыг, «К-700» азы «ДТ-75» тракторлуг. Ук технологияны хөрүүн болбаазыралыр звено доозар (2-3 «К-700» азы 5-6 илчирбелиг тракторлар чогуур чепсекхерекселдери-биле ажылдаар).

Ажаалда-транспорт комплекизи бүрүүнге техниктиг хандырылга звенозу бердинер. Ол звенога автомастерская, автобензозаправшик, суг сөөртүр машина болгаш ийи курлавыр комбайн кирер. Бир эвес комплекске кандыг-бир комбайн үрели берзе, механизатор курлавыр комбайнга олурупкаш, дүжүт ажаалдалын уламчылай бээр, а үрелген комбайнны сеитекчилер кылып эгелей бээрлер.

Механизаторларның ховуга таарымчалыг амыдырының айтырыын культура-амыдырал хандырылгазының звенозу харылаар. Ол звенонун эргезинге: солчуп ажылдаар механизаторлар, дыштанып бирийи вагончугаштар, душтарлыг тургузуг, автобуста деритинген столовая турар.

Бистин чуртувуста бо чаа технология аажок сурагжын неперээн. Эрткен чылын Украинаның шөлдерине 15 мун, Саратов обласка 1033, кара хөрүүнүг төп областарга 2740, Кустанай обласка—Казахстанда эң улуг кур чер облазынга — 2500 ажаалда транспорт комплекстери ажылдап турган.

Ипатовчу арганың кол-ла демдээ — механизаторларның күш-ажылының бүдүрүкчулүүнүң аажок бедиири.

—Кукурузаны силостап ажаары-биле крайга 484 ажаалда-транспорт комплекизин тургускан—деп, крайның көдээ ажыл-агый бүдүрүлгеэргеделинин кол инженери Николай Третьяков чугаалаар.

—Дүжүт ажаалдалының эгезинде оларга 5800 силос ажаар комбайнларны белеткээн. Комплекстиг ажылдаар чорук механизаторларның күш-ажылының бүдүрүкчулүүн аажок бедиткининин уламындан 1300 комбайнарывыс «артык» болу берген.

Көдээ ажыл-агыйны механизастаарының болгаш электрификастаарының Бүгүүзилел эртем шинчилел болгаш проект-технология институдунун эртемденнериниң ажылдап кылганы чаа технологияның чогуур үеинде кылдыганын ипатовчуларның дужулгазы бадыткан турар.

Дүжүт ажаалдазында ажылдарның шуудулгалыы, ажаалда-биле холбашкан ажылдарны чогуур үеинде күүселири механизаторларны техникага ийи эдлелиг ажылдаар кылдыр тургусканы шиитпирлиг рольду ойнап турар. Мурнунда, комплекстерни ажыглаайын турда, айтырыгны бөдүүну-биле шиитпирлеп турган, трактористерни чаңдыылын комбайнларга олурттуптар. Ипатовчуларның технологиязы комбайнернин-даа, трактористин-даа боттарының турунтарынга ажылдаарын негээр. Ставрополья бедик мергежилдиг механизаторлар 45 мундан 65 мунга чедир өскен. Чүгле эрткен чылдың дүжүт ажаалдалынга ажылдаары-биле он бир муң кижи механизаторлар курстарын доосхаанар.

Көдээ ажыл-агый ажылдарының улам ыңай саймырангайжыдыышкыны крайда уламчылап турар.

Ростислав КВЯТКОВСКИЙ, ПМА-ның корреспондентизи.

Степан Щипачёвтүң сезен харлаанынга уткуштур

УТТУНДУРБАС

1943 чылдың кыжы. Чадаана хоорай. Кышкы дыштанылга. Бистин школаның директору Тарас Тары-Сүрүң бистерни хеп-хенертен чыылдыра берген. Бистиң школага шериг чурум турган, оон ынай аревэчилерин оолчен шерии база турган-на болгай. Башкылар, өөреникчилер шууштур чыскаалыпкан бис.

— Сөңгаартан шулукчу келген-дир. Кел чыдар-дыр. Адар-Төштү дем-не ажыпкандыр. Бора-Булак аксыдан барып уткуп алыр чүве-дир. Чадаана хоорайның бүгү чону барып уткуур чүве-дир!— Директорнуң далаштырган тайылбырыдан бажым иштинде чангыс-ла артын калган домак ол ийин.

Негей тоннарывыс кеткилээш, даалымба курларывыс куржангылаш, кышкы бөрттеривис халбаннарын дүй тыртынгылаш, кара былгаар кадыг идиктеривис-биле харны кыйырадыр баскылан тур бис. Чыскаалдың бажынга шериг хереэнге шылгарандай өөренип турган. Монгуш Дугаржан биле Сат Бүрүн-Сотту мурнадыр тургузуңкан. Кара чаштан ойнап өскен эштериннің ол хүн онзагай апарганын пат кайгаан мен. Дугаржан биле Бүрүн-Сот ыяш ланчыларын чүктегилепкен, он талазында боттарының кылгылап алгылаары мауэерлерин халаннадыр астыгылапкан. Солагай талазында беш-беш граната ларын дистилдир астыгылапкан, оон ынай курларында карартыр будугулап каан ыяш наганнары база бар. Хүндүлелдин чыскаалынын бажынга Дугаржан биле Бүрүн-Сот чергелештир базыш орда, ыяш селемелери хүн караанга кыланайныш чораан, оларның сөөлүнде бистиң башкыларывыс чоруп чораан. Өөреникчилерниң мурнунга бистиң школаның начын мөгези Монгуш Комбу баштаан шыырак-шыырак аревэчилер чиртиледир базып олургулаан. Эң узунувус Сат Алдын-оол кызыл тукту тудуп чораан.

Бора-Булак аксынга бир машина доктаады. Кожуун төвүнүң арат чонунуң мурнундан бир-ле дарга байыр чедирип чүве чугаалады. Хол тутчуп мендилештилер. Көрүп турарымга, бора шинельдиг, боралдыр өөнүг кидис идиктиг, узун орус кижи турарда болган. Ол болза бистин тыва чогаалчыларнын баштаар черинин чалаанын ёзугаар моорлап келген Степан Петрович Щипачёв ол болган. Совет шулукчуну үдеп чоруур кижи Сергей Пюрбю болган.

Ол-ла хүннүң кежээзинде хоорайның хамык чону клубка чыглып келген. Степан Петрович Щипачёв-биле чангыс клуб иштинге кады көргүп, кады чугаалажы берген. Мөнүй берген шулукчувус Сергей Бакизович Пюрбю «Фронтучу шулукчу» деп илеткел кылган. Оон сөөлүнде Степан Петрович индирже үнүп кээрге, хамык улус база катап тура халышкылаан, соңга шилин бырланнадыр адыш часкап туруп берген.

Хүрал президиумунуң кызыл пөс-биле шып каан узун столунуң артындан Щипачёв үнүп кээрге, сүрээдеп-кавыыргап көрген мен, ылап-ла кидис идиктиг, көк даалымба-биле додарлап каан хөвеннг чүвүрлүг, сайгылгаан чырыынга кыланнаар сарыг былгаар курлуг, ногаанзымаар шепкен хөйленинин хөрээнде Кызыл Сылдыс орден чайынаан турган. Кончуг узун болгаш шилгедек, чулчургайының дүктери шаңналдыр агаргылай бергилээн. Степан Петрович фронтуга, дайын шөлүнге чоруп чорааныныи дугайын, совет кижилериниң маадырлыг чоруунун дугайын баштай чугаалааш, оон соонда бодунуң шулүктерин номчугулап берген. Сергей Пюрбю улаштыр-ла очулдуруп берип турган. Хөлүн эрттир солун болгаш байырланчыг ужуражылга бооп турган.

Дүне када интернатка чаныр келген бис. Удуур чүве кайда боор. Орус шулукчуның дугайында чугаа-соотту Монгуш Дугаржан эгелеп киирптер, оон соонда Сат Бүрүн-Сот база уламчылантар. Школаның таныылы болгаш одун одаар бир ашак эжикти токкуладыр соктап каарга, ылымчылым баар бис. Оон база бичии хоруп чыткаш, Степан Щипачёвтүн кыска-кыска шулүктериниң дугайын сымыранчы бээр болган бис.

— Степан Щипачёв бистиң школага келир дээн-дир. Рапорт бээр сен. Бижип алган бир шулүүнден чугаалаар сен!— деп, Тарас Тары-Сүрүң дүштеки чем сөөлүнде чугаалаар болду. Чөрчүп тур мен. Кайын алдыртыр. Ол башкым чүнү чугаалаарын саазынга бижип берген, ону дораан доктаады шаап алган мен.

Алдыгы класстың улуг өрээлинге чыглып келген бис. Степан Петрович Щипачёв тыва чогаалчыларга болгаш кожуунуң удуртукчу даргаларынга үдедип алгаш, моорлап келди. Дайынчы рапортту бердим. Оон соонда Кызыл Шеритте дүзаламчы чыыр дугайында бир шулүүмнү сүрээдеп номчудум. Бир миннип кээримге, Степан Петровичиниң мөге холу мээн холумну так аспактапкан болган. Москвадан келген кижини, орус чогаалчыны бир-ле дугаар көрүп, ужурашканым уттундурбас.

Бир катап Степан Петрович Щипачёвтүн менээ байыр чедирген чагаазы база келген, кончуг-ла өөрээн мен.

Степан Петровичиниң шулүктерин очулдуруп чораан мен. Эргим номчукчуларга бистиң өөнүк чогаалчывыстың шулүүн бараалгадып көрейн.

М. КЕНИН-ЛОПСАН.

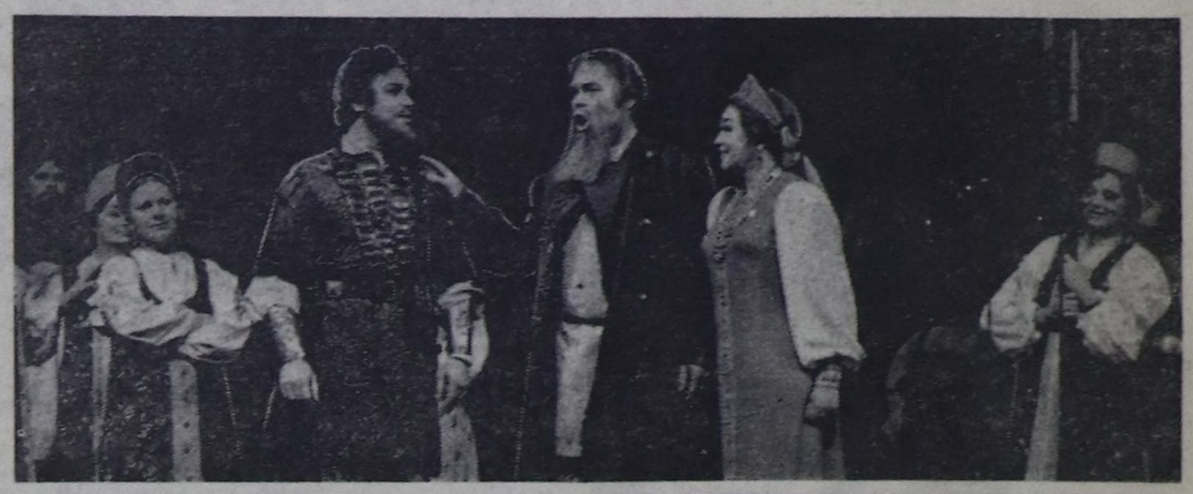

«ИВАН СУСАНИН»

МОСКВА. М. Глинканың «Иван Сусанин» деп өлүм чок операзы ССР Эвиделиниң Улуг театрында катап үнүп эгелээн.

Операның режиссёр-тургузукчузу — РСФСР-ниң улустуң артизи, профессор Л. Б. Баратов, чурукчузу—РСФСР-ниң уран чүүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы, профессор П. В. Вильям, а дирижеру—РСФСР-ниң алдарлыг артизи М. Ф. Эрмлер.

ЧУРУКТА: бирги кезектен көргүзүг. Сусанин—ССРЭ-ниң улустуң артизи Александр Ведерников, Антонида — ССРЭ-ниң улустуң артизи Белла Руденко, Сабинин—артист Владимир Щербаков.

СЭТА-ның фотохрониказы.
А. КОНЬКОВТУҢ фотозу.

Бося САНДЖИЕВА, калмык шулукчу.

ОКТЯБРЬНЫҢ КААҢ ХҮНҮ

Чаалыг, дошкун Октябрьның хүнүнден бээр
Чаартылгалар, тиилелгелер көвей болган.
Шак-ла ынчан чаа-чаа тудуг бедип үнген,
Чарлып болбас найыралдың демин каңнаан!

Каңдаашкынның, хаттың үрээн шөлү-биле
Калмын кижи эрткен изи бүдүп читпээн,
Каналдарже арыг, кылаң суглар аккан,
Кадып турган хамык үнүш дирлип үнген.

Хову-шөлдер карак четпес делгеминден
Хоралыг бок — чашпан, теннер арлып читкен.
Курган черге Чограй далай чалгый берген,
Куштар безин аңаа өөрүп ырлажыпкан.

Делгем далай эриин дургаар чурумалга
Дээрде булут эннешпейн баар: тиг чок торгу.
Аржы ышкаш ак-ак хойлар ында оттаан,
Аскыр өөрү чылгы мал-даа ында шуушкан.

Хамык хойга карак болган кижи боорга,
Кадарчыны чону мактап Маадыр дижир.
Алдын сылдыс оон хөрээн каастап чоруур,
Ажыл-ижи чедиишкинниг бүдүп турар...

Чограй шөлге чаартылгалар хүннүң болуп,
Чонувустуң базымнары дыңзып олур.
Хостуг чонум чедип алган тиилелгезин
Хоойлувус магадылап быжыктырган.

Октябрьның оду, хүнү чырып турда,
Оккур чоннуң шалып ижи деңге хайныр!

С. ТАМБА очулдурган.

ТӨРЭЭН ТЫВАМ БӨГҮН

Сөзү Степан САРЫГ-ООЛДУУ. Аялгазы Ирбен-оол ТУЛУШТУУ.

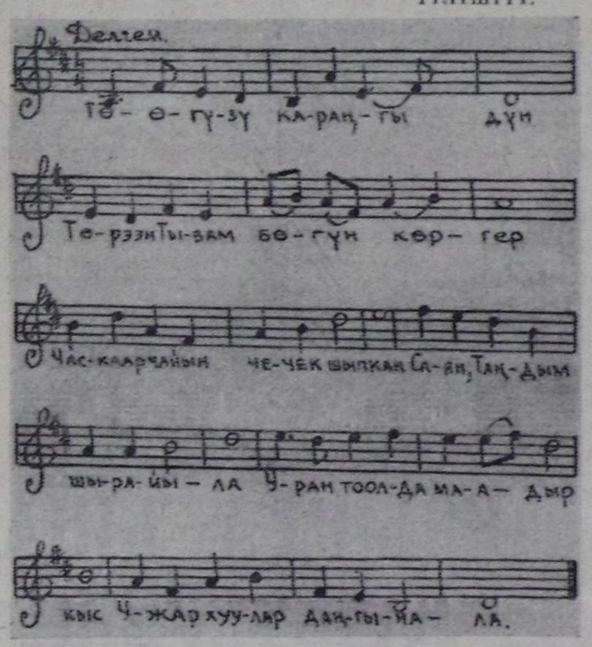

Кыштаг, одар, шаттар, шөлдер
Кыстар аргаан хевнетер-ле!
Диммиттиг бай хоорай, суурлар—
Дискен сылдыс дүне хып кээр,
Ырак күзел, дүжүм-даа эвес
Ылап, боттуг чурттаалгам бо!

Алдын сылдыс хөрээн шимээн
Ажылчыннар, малчыннарны
Коммунистиг тургузугда
Комсомолчу чалыыларны,
Бар-ла турган үнүм-биле
Мактап ырлап, өөрүп чор мен.

Хемчиимде хөй асбести
Хендергемде кобальтыны
Таңды, Саян сыннарында
Даңгаар эртен өөрүп ушкан—
Улуг ырлар медээчизи
Уран, омак кушкаштар дээйн!

Он беш, чээрби чылдар эрткеш,
Оранымның канчан баарын
Айга чедир ужун турар
Ажылчын чоп базымнарын
Москвадан хүнүң дыңнап
Магадап-ла ханмас-тыр мен.

ЛИРИКТИГ ИЙИ ШҮЛҮК

ШОЛБАН

Орай кежээ бажыңымдан үнүп келгеш,
Оранчокта шолбанны бо көрүп каар мен.
Сыннар бажы көккүр дээрден хереп алган,
Сыгыр караап менче чиге баскылай бээр.

Дээрни шыпкан сылдыстардан көстүп,
Чалбыышталдыр чайнан турар шолбан көргеш,
Чамбы-дипте өңүктерим оттуг караа
Сагыжымга чуруттунар—түмен сылдыс...

ХАДЫҢ

Бир-ле катап школавыс чанын орта
Бичип саглаң хадыңчыгаш олурткан мен.
Чылдар чылып эрте берген, катап келдим:
Чындыңнадыр мөгейгилеп хүлээн алды.

«Сесерликтиг аян киирип, кааста-ла»— деп,
Сеткил-түрээм ханыындан йөрээл салып.
Шагда көрбээн эжимге чаа душкан ышкаш
Чараш, хөлбең хадыңмны куспактаптым.

Сарыг-оол САЛЧАК.

Степан ЩИПАЧЁВ

АДЫШ

Эр кижиниң адыжы улуг, калбак болур.
Зэр-дагыр тигленгилээн сыгыглары
Кежик-чолдуң эрээн-шокар оруктарын
Кезе шыйгаш, чиге базып эрткен болур.

Хөрээженниң хөрээн сыйбааш, сүрээдей бээр!
Хепте, хүүрек, озук тутказ, хаварый бээр!
Адыш дээрге чурттаалганы чаяаптар хеп,
Караңнадып эрткен чылдар диргизер ис...

Адыш-биле сугну дозуп ижип турда;
Хавыгыр дээр аңдарылган ышкаш болур.
Шапкын суглуг хемни кежир-эштиринде
Чалгыларны чара шааптар чакпаң — адыш.

Чаалашкан шериглериң мурнун орта
Чалгаан туктуң сывын тудар кужуң — адыш.
Адыш дээрге хензиг чаштың хоюг эъдин
Чаптап сыйбаар адазының чассыдыы-дыр...

Адыш дээрге өзү кара саваажоктуң
Чаагындыва дажыыттар чепсек ол-дур!
Адыштыва делгеп салган чаңгыс яблок,
Делегей дег, борбак көстүп турар болгай.

Делгем көстүр адыш ышкаш арыг чүве
Айдың черге кажанда-даа турбас болзун!
Өлгей мен аан, чылдар ужуп эрткилээй аан,
Өлген сөөк бооп кеззэн шагда чыткай мен аан.

Кызыл бут ыыс аяң шөлге чедип кээрге,
Чевег богун доозунналдыр силгиптер мен;
Кыстың будун изиг хүл бооп чиңнептер мен,
Чечек болуп чодаларын сыйбаптар мен.

Амыдыралдың бедик культуразы дээш

ЧААГАЙЖЫДЫП, ХУМАГАЛАЗА

«Ак-Туруг» совхозтуң № 2 салбырының төвү—Булуп-Терек. Бо суурда чаа төлевилел ёзугаар тутган ясли-сад, школа, интернат, клуб, магазин, эмнелге, почта дээш өскеда албан черлери хөй. Суурнуң турар чери база онзагай. Бойдустуң чайгаар бүткен чурумалы-биле каастаттынган, дамырак кара суглар долгандыр агып чыдар, агаары безин арыг, ылангыя, чайгы үеде чечек-чимис үнүп келгенде чараш, ногааны кайгамчык.

Ынчалза-даа суур чаагайжыдар талазы-биле ажыл шоолуг эвес, чедир кылдынмаан чүүлдер хөй. Чамдык чуртталга бажыңнарының, магазин, школа ышкаш албан черлериниң чанында ыяштар тарыыр херим, штакетниктер кылдынмаан.

Чурттап олурар бажыңын арыг-силиг тудуп, иштики, даштыкы үүрмек септелгезин кылыры чурттакчыларның хүлээлгези болур. Ынчалза-даа бистиң суурнуң чамдык чурттакчылары чаа туткан эки бажыңнарже көжүп кирген соонда-ла оон арыг-шеверинче-даа сагыш салбас, херимнери үрели бээрге ыяны кылып алырын орал-дашпас. Бажың чанында кудуктарын чогуур үеде аштап, арыглап, оон суунуң арыг турарынче-даа кичээнгей салбаанындан ажыглаар арга чок апарган.

Чоннуң амыдыралы улам чаагайжып, экижизин дээш чаа делгем, чылыг, чырык бажыңнарны тударынга күрүне хөй акша-хөреңгини берип турар. Бистериң хүлээлгевис ол бажыңнарны хумагалыг эдилеп, арыг-силиг чурттаары. А чамдык кижилер ниитиниң өнчүзүн камгалавайн турарын көөрге харааданчыг.

Солундан номчуурга өске суурларда чаагайжыдылга талазы-биле ажылдар дыка шапкын чоруп турар боор-дур. Ынчангаш Булуп-Терек көдээ Совединиң күүскому бо ажылче кичээнгей салыры негеттинип келген.

С. АПТАН-ООЛ.

КЫЖЫН БЕРГЕ-ЛЕ

Өвүр районда «Кызыл тук» совхозтуң төвү—Кызыл-Тей суурнуң чурттакчылары ижер суг талазы-биле элээн бергедээшкиннерге таваржып турар. Ылаңгыя кыжын дыка-ла бергедей бээр.

Суг ажыл-агый черинин ажылчыннары суурга кудук казар дээш ийи чыл иштинде казып, өрүмнеп тургаш насостуг кудукту кылыш, ажыглалга киирген. Чурттакчылар аңаа дыка өөрээн. Ынчалза-даа кудук ийи чыл хире бирде үрелип, бирде чүгээр ажылдап тургаш, ам шуут үрелип, ажыглалдан үнген.

Чурттакчылар ам хемден барып суглаар. Саглы хат, шуурганныг чер болганда чайын хем суу довурак, күзүрүмнүг апаар. Өске арга бар эвес, довуракты, боктуг-даа болза хемден суглаар апаар.

Чамдык хөй суг хереглээр ясли-садик, школа, пекарня, столовая болгаш өске-даа албан черлери кыжын дош сөөртүп алыр. Ол доштарны кадагалаар тускай склад чогундан аңаа даштыгаа оваалап каарга база-ла хир-чамга туттура бээр, ынчангаш оон чем кылыр арга чок апаар.

Столовая, пекарня дээш өске-даа суг хөй хереглээр черлерге мурнунда чылдарда сугну аът-биле сөөртүп турду. Ам аъттар чок, оор алган. Ол кудук кылдынмас чүве болза тускай суг сөөртүр машинадан тургусса деп саналдыг мен, машина тургузуп каар болза кудумчулар аайы-биле чурттакчы чонга-даа, албандаа черлеринге сугну сөөртүп четтигер. Совхоз дирекциязы, көдээ Совет болгаш ажылчын комитеди бо дугайын көрүп, билип турар хирезинде чогуур хемчег албайн турары элдеп.

К. КАРА-САЛ.

ЧАА ЧЫЛ БЕЛЕЭ

Бай-Тайга районнуң «Кара-Хөл» — республиканың бир ырак совхозтарының биреэзи. Республиканың ырак булуну-даа болза чоннуң амыдырал-чуртталгазында чаа чүүлдер немежип, чуртталганың культуразы дээш кижилериниң чүткүлү өскен. Суурувуста чаа тудуглар немежип турарынга өөрүп турар бис.

Бо чаа 1979 чылдың будуузүнде бус-биле изидер даштан кылган чаа чунар-бажыңны ажыглалга киирген. Ук чунар-бажыңның чылыг, чырык делгеми магалыг-ла. Оон хеп уштур болгаш бус-биле кактынар өрээлиниң дериг-хереклеери шупту чаа.

Мындыг эки шынарлыг чунар бажыңны тудуп бергени дээш мугур-аксылар тудугжуларга улуг өөрүшкүнү илередип, чаа чылда чедиишкиннерни оларга күзээннер.

Х. САМДАНЧАП.

СОВЕТ ХОККЕЙИСТЕР ДАШТЫКЫДА

Совет хоккей командылары даштыкыда ойнап турар. «Крылья Советов» команда национал хоккей лигазының (НХЛ) «Миннесота Норт старз» деп командазын 8:5 санга уткаш, ол-ла лиганың составында кирип турар, Стэнли кубогунуң ийи дамгыр эдилекчизи «Филадельдией Флайерс» деп команда-биле 4:4 санга хайым кылдыр ойнаан.

«Крылья Советов» команда халадаарынга, камгаланыныга эки ойнаан. Профессионалдар аштырыышкынынан уштунар дээш дыка каржы-хажагай чаңчылдарын көргүскен.

Совет команда ам НХЛ-диң үш командазы-биле ужуражыышкыннарны эрттирер. Хоккейге хандыкшылыглар профессионалдарның каржы эвес, а чараш, эвилен өкнун көөрүн күзеп турар.

(СЭТА).

«АК ТЕРГЕНИҢ» ШАҢНАЛЫ ДЭЭШ

Пионерлер дружинзарының «Ак тергениң» шаңналы дээш республика жаргылдаазы найысылаа Кызылда эгелээн. Ында Таңдыдан ийи, Өөвүр, Каа-Хем, Чөөн-Хемчик районнарындан болгаш Кызыл хоорайдан бир-бир командалар киржип турар. Школа бүрүзү дөрт эвес, бир уруг составтыг команданы бо жаргылдаже чоруткан. Олар республика чемпиону ат дээш, часкы дыштанылга үезинде Благовещенск хоорайга болур зона жаргылдаазынга киржир эрге дээш боттарының арызынга ойнаар.

Баштайгы ийи салыг чаныш-сыныш чок спортчу демиселдиң байдалынга арткен. Бирги салыгда эрткен чылдың чемпиону Кызылдың № 15 школазының командазы Өөрүнүң Хандагайты ортумак школазының шыдыраачыларынга 2:3 санга уттурган. Аңха ылангыя сывлау хөдерниң ойнакчылары Доңгак Салбак, Иргит Радомир, Монгуш Мерген туруштуг ойнаан, бодунуң командазын тиилелгеге чедирген.

2 салыгдан 7,5 санныг хандагайтыжылар амдыгында журнал турар.

С. ДАНЗЫ.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ЯНВАРЬ 6-ДА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа.
10.40—Эртенги гимнастика.
11.00—«Аныяктарның чогаадылгазы».
11.30—«Силерге, ада-иелер».
12.00—В. Гридин ойнаар (баян).
12.15—«Эки бараанларны хөйнү».
12.45—«Бүгүн делегейде».
13.00 — «Эртенги почта». Музыкалыг программа.
13.30—«Советтер болгаш амыдырал». ССРЭ-ниң Дөзде Совединиң планбюджет комиссиязының даргазы Г. И. Ващенко дамчыдылгага киржир.
14.10—«Спортлото» тиражы.
14.15—«Кадыкшылга». Эртемтайылбырладыг программа. Дамчыдылганы эмчи Ю. В. Белянчикова чорудар.
15.00—«Музыкалыг абонемент». РСФСР-ниң алдарлыг артизи М. Карашвили ырлаар. Дамчыдылганы ССРЭ-ниң улустуң артизи И. П. Петров чорудар.
15.35—«Инициатива» деп документалдыг телефильмниң баштайгы көргүзүү.
16.25—«Ленинград дискиленд» ансамбли ойнаар.
16.50—«Илден-даа болза эл-дептиг». Дамчыдылганы профессор С. П. Капица чорудар.
17.55—«Скипи». Хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң баштайгы көргүзүү.
19.10—«Маңаа сиген кызыл бооп үнер». Документалдыг фильмниң баштайгы көргүзүү.
20.00—«Оон ыңай шимээн чок». Моссовет аттыг Күрүнеиң үлегерлиг театрының фильм-шизиниң баштайгы көргүзүү. Автору В. Дельмар.
22.30—«Ye». Информастыг программа.
23.05—«А Пугачёваның театры» Телевидениениң музыкалыг фильм-концертиниң баштайгы көргүзүү.
23.50—01.00—«Бүгүн болгаш кеззеде». Документалдыг телефильм. Төгенде—медээлер.

АҒААР

Кызылдың агаар станциязының медээзин ёзугаар алырга, бүгүн республикага чамдык черлерге быскан хар-чаар. Барын чүк утланыышкынныг хаттын дүргени секундада 1—6 метр чедер. Агаарның температуразы 22—27, чамдык черлерге 12—17 градус соор.

Кызылга эдир булуттаар, чагбас. Хат кошкак. Агаарның температуразы 25—27 градус соок болур.

Редактор В. С. ШАРАВИЯ

КИНО

ЯНВАРЬ 6-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Сапыктыг диштин делегей долгандыр ала-чоруу» 9.30, 16.30, «Өлүм садыгкылары» 11.00, 13.50, 17.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Альманзорнуң билзээ» 9.30, 12.45, «Мурнуу чүктен тачанка» 11.00, 14.15, «Адыр, мана!» 16.00, «Саламандрының Уязы» 17.20, 19.00, 20.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Хүн аңаанда доозуп» 11.00, 13.00, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Камгаланыр хеви чок рыцарь» 11.00, 13.00, «Маңаа чайкалар ужуп келбээн» 15.00, 16.50 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчызының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретарваттың 2-23-35, партийни амыдырал болгаш совет тургузуг кылдыстериниң 2-37-13, пропаганда кылдызының 2-31-75, культура кылдызының 2-23-54, көдээ ажыл-агый кылдызының 2-21-47 үлетпүр кылдызының 2-22-64, чагаа кылдызының 2-41-27, информация кылдызының 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтериязының 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16910. Чагыг № 2760.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1).

ТС — 00015.